

KOSOVO

MIGRACIONI TRENDLOVI IZISKUJU NOV ODGOVOR POLITIKA

KOSOVO: MIGRACIONI TRENDJOVI IZISKUJU NOV ODGOVOR POLITIKA

Ovaj izveštaj su podržali:

Norwegian Embassy

Ambasada Kraljevine Norveške

Izjava o ograničenju odgovornosti: Stavovi i analiza u ovom izveštaju predstavljaju isključivo stavove Balkanske grupe i ne odražavaju stavove donatora.

Autor: Balkanska grupa za istraživanje politika (BPRG)

SKRAĆENICE

ODAM	Odeljenje za državljanstvo, azil i migracije
EK	Evropska komisija
EEP	Evropsko ekonomsko područje
EU	Evropska unija
EURODAC	Evropska baza podataka o daktiloskopiji azila
DSI	Direktne strane investicije
KSV	Koordinacioni sekretarijat vlade
VUM	Vladina uprava za migracije
GPM	Globalni pakt o migraciji
GIZ	Nemačka korporacija za međunarodnu saradnju
ICMPD	Međunarodni centar za razvoj migracione politike
ICITAP	Međunarodni program pomoći za krivične istrage
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
KAS	Kosovska agencija za statistiku
MZ	Ministarstvo zdravlja
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MIMAK	Jačanje organa za upravljanje migracijama na Kosovu
NKM	Nacionalni koordinator za migracije
NRS	Nacionalna razvojna strategija
KSP	Kancelarija za strateško planiranje
UN	Ujedinjene nacije
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice
UNMIK	Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SDC	Švajcarska agencija za razvoj i saradnju
SUO	Stručno usavršavanje i obuka

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	2
IZVRŠNI PREGLED	4
PREPORUKE	5
UVOD	7
UPRAVLJANJE MIGRACIJAMA	8
ANALITIČKI PREGLED MIGRACIONIH TREDOVA I RAZVOJA SA FOKUSOM NA EMIGRACIJU	11
NEREGULARNA EMIGRACIJA	13
REGULARNA EMIGRACIJA	16
UNUTRAŠNJA MIGRACIJA	21
PRAVNI, POLITIČKI I INSTITUCIONALNI OKVIR	23
NOVI NACRT STRATEGIJE ZA MIGRACIJE (2020 - 2024)	26
MODIFIKOVANJE STRATEGIJE	30
STRATEGIJA O DIJASPORI	34
ZAKLJUČCI	36
ANEKS	37

IZVRŠNI PREGLED

Migracija je međunarodni fenomen koji se tiče kretanja ljudi i ima važne implikacije na zemlje porekla, tranzita i odredišta. Nekoliko izveštaja međunarodnih organizacija i agencija pokazuje da se migracija (neregularna ili regularna) povećava i oblikuje globalni razvoj.

Kosovo je dugo bilo pogodeno migracijama, ali kao specifično područje politika je relativno novo za institucije, koje se pojavilo tek nakon proglašenja nezavisnosti u februaru 2008. Zbog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Dijaloga o liberalizaciji viznog režima sa EU, Kosovo je postavilo migraciju u središte izrade politika. Kao rezultat toga, Kosovo ima solidan pravni i strateški okvir za upravljanje migracijama, uključujući institucionalne mehanizme zadužene za koordinaciju i sprovođenje migracionih politika. Ovaj okvir se usredsređuje na upravljanje migracijama, jačanje institucija i sistema koji upravljaju migracionim politikama.

Migracije ostaju važan, ali izazovan element za kosovske institucije i društvo uopšteno. Istoriski koreni i uzroci imali su značajne efekte na politički i socijalni razvoj Kosova, uključujući i proces izgradnje države. Na migracije su uticali brojni faktori podsticaja i privlačenja u različitim fazama, ali oni se brzo menjaju. Novi migracioni trendovi ukazuju na povećanje redovnih oblika emigracije, uglavnom radi zapošljavanja, spajanja porodice i obrazovanja. Među podsticajnim faktorima su visoka stopa nezaposlenosti, niske zarade u privatnom sektoru i neadekvatne javne usluge, uključujući lošu zdravstvenu zaštitu i obrazovanje. Sa druge strane, faktori privlačenja su takođe promenljivi, a pokreću ih države članice EU; mnoge traže i privlače radnu snagu sa Zapadnog Balkana.

Javne institucije se još ne bave povećanjem regularne emigracije Kosovaca radi zapošljavanja i one ne uspevaju da se pozabave ovim trendovima ili usvoje mere za upravljanje efektima u zemlji. Migracija i mobilnost mogu igrati suštinsku ulogu u razvoju lokalnih zajednica. Da bi iskoristile ove beneficije, institucije trebaju da prikupljaju dokaze i podatke o poslednjim migracionim trendovima i povezuju ih sa sektorskim politikama. Vlada se podstiče da sproveđe dubinsku studiju faktora podsticaja i privlačenja koji pokreću migraciju. Trebalo bi se usredsrediti na nedavne trendove emigracije, redovnu analizu potreba domaćeg tržišta rada i više ulagati u inovativne programe za domaće podizanje zapošljivosti građana, usredsređujući se na žene i mlade.

Jednako tako, postoji neposredna potreba za konsolidacijom institucionalnog mehanizma za izradu migracionih politika, uključujući praćenje i procenu uticaja takvih politika. Shodno tome, vlada treba da primeni multisektorski pristup u izradi migracione politike i poboljša mehanizme koordinacije i praćenja, poput Vladine uprave za migracije, kako bi osigurala uspešnu primenu. Sve ovo mora biti predviđeno u narednoj četvorogodišnjoj strategiji o migracijama koja će biti uskoro predstavljena.

Nacrt strategije o migraciji 2020-2024 nadovezuje se na prethodnu strategiju i, u poređenju sa prethodnom, takođe se bavi i unutrašnjim migracijama. Ipak, zahteva se dalje revidiranje pre usvajanja. Iako identificuje veze između migracije i ekonomskog razvoja, ista ne pruža jasnu viziju niti bilo kakve konkretnе mere ili aktivnosti za njihovu izradu i upotrebu. U tom kontekstu, potrebna je jasna slika za međusobno povezivanje migracija i razvoja. Preporuke predložene u ovom izveštaju bave se nedostajućim vezama između upravljanja migracijama, odnosno migracionih trendova, sa fokusom na redovnu emigraciju i razvoj.

PREPORUKE

Da bi poboljšale upravljanje migracijama i upravljanje i bolje odgovorile na nedavna migraciona kretanja u korist društveno-ekonomskog razvoja, kosovske institucije se podstiču da preduzmu sledeće institucionalne i političke intervencije:

Jačanje funkcionisanja i mandata Vladine uprave za migracije kroz pravne akte koji će služiti kao centralni institucionalni mehanizam za izradu politika i koordinaciju migracija, jasno definišući dužnosti i odgovornosti i njenih članova;

Osnivanje sekretarijata (ili mehanizma) u Vladinoj upravi za migracije (VUM) za nadgledanje sprovođenja migracionih politika, uključujući procene uticaja pravnih, političkih i institucionalnih mera koje su preduzele odgovarajuće institucije i međunarodni partneri;

Obezbeđivanje izgradnje kapaciteta za upravljanje ciklusom politika kao i ciljane obuke u vezi sa migracijama za članove vladine Uprave za migraciju i predloženi Sekretarijat;

Poboljšanje saradnje i komunikacije sa civilnim društvom i akademskom zajednicom, uključujući, ali ne ograničavajući se na pozivanje njihovog predstavnika da se pridruži Odboru vladine Uprave za migracije, kao i promovisanje javnih rasprava o pitanjima vezanim za migracije i njihovom uticaju na ukupni društveni ekonomski razvoj;

Poboljšanje sistemskog pristupa u upravljanju migracijama jasnim definisanjem vertikalne i horizontalne hijerarhijske strukture za pitanja i izradu migracione politike;

Sprovođenje detaljne analize faktora podsticaja i privlačenja migracije i identifikovanje promenljivih na lokalnom nivou povezanih sa propadanjem ruralnih područja kako bi se olakšala izrada i sprovođenje javnih politika zasnovanih na dokazima u oblastima pogodjenim šablonima migracije.

Rividiranje trenutnog okvira i predlaganje zakonodavnih, strukturnih i mera za izgradnju kapaciteta za konsolidaciju unutrašnjih sistema praćenja migracionih kretanja i integrisanje opštih efekata unutrašnjih migracija u izradi socio-ekonomskog planiranja;

Preduzimanje sistematske analize potreba domaćeg tržišta rada i usmeravanje investicija na inovativne programe za domaće povećanje zaposlenosti i stope učešća na tržištu rada, sa fokusom na žene i mlade;

Uključivanje spoljnih aktera za podržavanje domaćih vlasti da efikasno nadgledaju i sprovode politike povezane sa migracijama;

Definisanje jasne vizije migracije u korist ekonomskog razvoja zemlje i preduzimanje konkretnih mera čiji je cilj podsticanje ulaganja dijaspora u različite ekonomske sektore, a kako bi se zamenile doznake koje se uglavnom idu na potrošnju domaćinstava;

Poboljšanje saradnje i razmene informacija sa zemljama odredišta o migracionim profilima, uključujući u svrhe zasnovane na zapošljavanju i najatraktivnijim ekonomskim sektorima;

Nastojanje sklapanja bilateralnih sporazuma sa državama članicama EU o migracionim partnerstvima, slične onom koji je potpisana sa Švajcarskom;

Integriranje ciljeva Globalnog pakta o migraciji sa posebnim fokusom na najrelevantnije ciljeve za Kosovo.

Posebne preporuke za novu migracionu strategiju

Razviti sveobuhvatan „krovni“ okvir politike o migracijama koji pokriva relevantna područja politika, kao što su upravljanje granicama i migracijama, unutrašnja migracija, reintegracija, readmisija, integracija stranaca, dijaspora, trgovina ljudima, krijumčarenje migranata itd.;

Reorganizovati strategiju u odvojene odeljke kako bi obuhvatila sve osnovne podsektore migracije, uključujući emigraciju, imigraciju i trgovinu ljudima;

Usvojiti međusektorski pristup i uključiti razvojne komponente povezane sa migracijama, kao i odeljke za politike/programe za podršku zapošljavanja, obuku i reintegraciju za migrante povratnike.

Jačanje nadzora i izveštavanja o sprovodenju strategije unapređivanjem razmene informacija i međuinstitutionalne koordinacije pod vođstvom vladine Uprave za migracije.

UVOD

Migraciona politika i upravljanje pokrivaju emigraciju, imigraciju i integraciju. Međunarodne organizacije i specijalizovane agencije potrudile su se da se pozabave globalnim trendovima, raspravama i izazovima kroz različite instrumente i inicijative; a najnoviji je Globalni pakt o migraciji.¹ Migracije su uvek igrale suštinsku ulogu na Kosovu, pre svega zbog velike dijaspore koja doprinosi socijalno-ekonomskom razvoju zemlje i socijalnom blagostanju.

Zakonodavne, strateške i institucionalne razvojne politike o migraciji pojavile su se u različitim fazama procesa državotvornosti na Kosovu, što je kulminiralo u okviru reformskih procesa koji potiču iz Procesa stabilizacije i pridruživanja i dijaloga o viznoj liberalizaciji sa EU.² Pored izazova zabeleženih u Izveštaju Evropske komisije o napretku, ovi kritični procesi podstakli su kosovske vlasti da odgovore na zahteve EU preduzimanjem mera politika za rešavanje određenih pitanja, uključujući migraciju.³ Ove mere uključuju, povlačeći jasnu liniju odgovornosti među državnim institucijama u pogledu migracija, jačanje međuinstитucionalne saradnje i koordinacije u migracijama, kao i dalje funkcionisanje vladine Uprave za migracije. Takođe, Kosovo treba da konsoliduje svoj sistem azila, svoj sistem postupanja sa strancima i održivi povratak i reintegraciju kako bi u potpunosti bili u skladu sa međunarodnim standardima.

Ipak, uprkos napretku, kosovska institucionalna struktura koja upravlja migracijama ima svoje nedostatke: i dalje je složena i bila je neefikasna. Vlada Kosova teži da reaguje na migracione trendove i kretanja ad hoc radnjama, poput stvaranja dodatnih mehanizama, umesto izgradnje strateške i institucionalne memorije. Ova praksa rezultuje slabim strateškim planiranjem,

¹ Šefovi država i vlada su se 19. septembra 2016. prvi put okupili na Generalnoj skupštini UN-a kako bi razgovarali o pitanjima migracija i izbeglica. 93 države članice UN prepoznale su potrebu za sveobuhvatnim pristupom ljudskoj mobilnosti i pojačanoj saradnji na globalnom nivou obavezujući se na [Njujoršku deklaraciju za izbeglice i migrante](https://www.un.org/pga/72/wp-content/uploads/sites/51/2018/07/180713_Agreed-Outcome_Global-Compact-for-Migration.pdf), vidi više ovde, https://www.un.org/pga/72/wp-content/uploads/sites/51/2018/07/180713_Agreed-Outcome_Global-Compact-for-Migration.pdf

² U okviru repera u dijalogu o viznoj liberalizaciji i procesa SSP, Kosovo je uskladilo svoje zakonodavstvo sa pravnim tekovinama EU, uključujući Šengenski katalog o kontroli spoljnih granica, povratku i readmisiji, Direktivom o jedinstvenoj dozvoli (Direktiva 2011/98/EU), Direktivom o uslovima za prijem državljana trećih zemalja na studije i obuku (Direktiva 2004/114/EC), Direktivom o prijemu državljana trećih zemalja na istraživanje (Direktiva 2005/71/ EC), Direktivom o pravu na spajanje porodice (Direktiva 2003/86/EC), Direktivom o rezidentima za duži period (Direktiva 2003/109/EC) i Direktivom o plavoj karti (Direktiva 2009/50/EC), Direktivom o povratku (Direktiva 2008/115/EC), Direktivom za pomoć u slučaju udaljavanja vazdušnim putem (Direktiva 2003/110/EC), Direktiva koja predviđa minimalne standarde za sankcije protiv poslodavaca državljana trećih zemalja koji ilegalno borave (Direktiva 2009/52/EC), Direktiva o uslovima prijema za tražioce azila (Direktiva 2003/9/EC), Direktive o kvalifikacijama (Direktiva 2004/83/EC i preinačena Direktiva 2011/95/EU) i Direktiva o postupcima azila (Direktiva 2005/85/EC);

Takođe članovi 85-88 SSP-a između EU i Kosova ističu sve relevantne zahteve vezane za migraciju: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10728-2015-REV-1/en/pdf>

³ Evropska komisija, Izveštaj o napretku za Kosovo* za 2011, Brisel, oktobar 2011. str. 54 na https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2011/package/ks_rapport_2011_en.pdf i Izveštaj za Kosovo* za 2018 , Strazbur, april 2018, str. 33 na <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-kosovo-report.pdf>

koordinacijom i nadzorom. Isto tako, izrada javnih politika zasnovanih na migracionim trendovima usmerenim na ekonomski rast i razvoj više zavisi od kapaciteta i posvećenosti zvaničnika, a ne samog sistema. Specifični ciljevi u strategijama preskaču između emigracije, imigracije i trgovine, čineći strateški dokument složenijim za odeljenja i službenike zadužene za njihovu primenu.

UPRAVLJANJE MIGRACIJAMA

U pogledu institucionalne koordinacije, zamenik ministra unutrašnjih poslova se imenuje za nacionalnog koordinatora za migracije, sa mandatom da koordiniše, nadgleda i izveštava o sprovođenju srodnih politika. Još jedno telo zaduženo za koordinaciju i nadgledanje migracionih politika je vladina Uprava za migracije, osnovana 2013.⁴ VUM okuplja zvaničnike ključnih institucija i agencija pogođenih migracionim pitanjima.⁵ Osnivanje je predstavljalo pozitivnu radnju i od tada je ponudilo analizu migracionih trendova i stvorilo godišnje migracione profile. Međutim, preporuke izvedene iz migracionih profila nisu povratile razvoj politika na migraciju; stoga predlozi politika koje je pružio VUM nisu bili uključeni niti se odražavali u sektornim strategijama odgovarajućih institucija.

Sa druge strane, uprkos boljem pokrivanju problema, mandat VUM i članova nije potpuno jasan, a to je uticalo na sastav, održivost i posvećenost članova. Izveštaj Evropske komisije za Kosovo za 2019. napominje da „treba dodatno poboljšati razmenu informacija o migracijama i međuinsticijalnu koordinaciju“.⁶ Nekoliko članova je priznalo da učešće i doprinos drugih institucionalnih članova nisu bili zadovoljavajući, što je uticalo na neke aktivnosti u vezi sa razvojem migracionih profila, izradu **Nacrta Nacionalne strategije o migracijama 2020-2024** i drugih koje su podržali međunarodni partneri.⁷

Preporučuje se da se VUM pripoji snažan sekretarijat kako bi se obezbedilo redovno izveštavanje

⁴ Vladina Uprava za migracije (VUM) je stalno međuinsticijalno telo osnovano vladinom Odlukom 29. novembra 2013. sa zadatkom da koordiniše i nadgleda politike povezane sa migracijama. Za više pogledajte: https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/docs/Vendimet_e_mbledhjes_se_158-te_te_Qeverise_2013.pdf. Od 2017. VUM podržava projekat koji je finansirala Švajcarska ‘Jačanje migracionih organa za upravljanje migracijama (MIMAK), koji sprovode ICMPD i Univerzitet u Mastrihtu. Odluka o osnivanju VUM može se naći na, http://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/docs/Vendimet_e_mbledhjes_se_158-te_te_Qeverise_2013.pdf (na albanskom)

⁵ Ostale institucije uključene u izradu i sprovođenje migracionih politika su Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo spoljnih poslova, Ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije, Ministarstvo dijaspore i strateških investicija, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo administracije lokalne samouprave, Ministarstvo za zajednice i povratak, Ministarstvo za ekonomski razvoj, Ministarstvo za evropske integracije, Ministarstvo finansijsa, Kosovska policija, Kosovska agencija za statistiku i Centralna banka Kosova.

⁶ Evropska komisija Izveštaj za Kosovo* za 2019 Brisel, 29. april 2019. str. 39, dostupno na, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-kosovo-report.pdf>

⁷ Intervju sa zvaničnikom VUM-a, Priština, 2. avgust 2019.

od strane institucija sprovodilaca, po mogućnosti uključujući nevladine aktere i međunarodne partnere kako bi se povećala transparentnost i odgovornost.

Upravljanje migracijama trebalo bi da funkcioniše kroz mehanizme praćenja, monitoringa i koordinacije i nekoliko institucija sa mandatom da izrađuju i sprovode politike povezane sa migracijama. Međutim, postoji potreba za boljim funkcionisanjem institucionalnih struktura i pojačanom međuinsticinalnom koordinacijom za efikasno sprovođenje migracionih politika.

U pogledu migracionih kretanja, u poslednjih nekoliko godina migracije ka spolja su bile izraženije, posebno neregularna emigracija, koja je dospila vrhunac tokom zime 2014/2015.⁸ Tokom tog perioda, broj tražilaca azila sa Kosova u zemljama EU se je značajno povećao, sa 38.445 u 2014. na 73.240 u 2015.⁹ Između tada i sada, neregularna emigracija i broj tražilaca azila su naglo opali, sa samo 3.490 zahteva za azil u 2019.¹⁰

Trendovi su se pomerali od kraja 2015. naovamo, sa porastom regularne migracije i smanjenjem neregularne emigracije. Faktori koji su doprineli smanjenju uključuju promenu politika azila u državama članicama EU, uglavnom skraćivanje postupaka za azil i proglašenje država Zapadnog Balkana sigurnim zemljama porekla od strane država članica EU.¹¹ Ostali faktori mogu takođe da uključuju informativne kampanje i aktivnosti kontakta sa javnošću o posledicama neregularne migracije, koje su preduzele kosovske vlasti.¹² Kao što je naglašeno u Izveštaju o napretku EK za 2015., „Kosovske institucije su preduzele nekoliko efektivnih kratkoročnih mera za suzbijanje neregularne migracije početkom 2015. Pojačane provere autobusa na Kosovu, stroge provere dozvola autobuskih kompanija, podizanje svesti i mere granične kontrole Srbije na granici sa Mađarskom rezultirale su značajnim padom neregularnih migracija“¹³. Takođe, efikasna primena

---

⁸ Evropska komisija Izveštaj za Kosovo* za 2015, Brisel, 10. novembar 2015, str. 57 dostupno na https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_kosovo.pdf

⁹ Podaci iz VUM-a, Prošireni migracioni profil 2013-2017, decembar 2018, Priština, 2018, str. 71

¹⁰ Podaci Eurostata, dostupni na http://ec.europa.eu/eurostat/product?code=migr_resfirst&language=en&mode=view

¹¹ Uprkos naporima koje su institucije EU i države članice uložile u okviru Agende EU za migracije da usvoje zakone kojima se uspostavlja zajednička lista EU sa sigurnim zemljama porekla, ova uredba tek treba da bude usvojena zbog određenih razlika među državama članicama. Ipak, sve države članice EU i Savet EU su ovo suspendovali do daljeg. Međutim, većina država članica EU je imenovala zemlje Zapadnog Balkana kao sigurne zemlje porekla i objedinjavanje spiskova sigurnih zemalja porekla u državama članicama EU. Za više informacija pogledajte <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-european-list-of-safe-countries-of-origin>

¹² U 2017. Twining projekat, koji je finansirala EU, „Jačanje kosovskih institucija u efektivnom upravljanju migracijama“, koje su sprovele vlasti Holandije, Austrije i Švedske, je podržao Vladu Kosova u sprovođenju kampanje za podizanje svesti o sprečavanju neregularnih migracija. Cilj kampanje bio je da se poveća svest javnosti o rizicima od neregularnih migracija i potencijalnim koristima regularne migracije među kosovskim građanima, a posebno potencijalnim migrantima.

¹³ Evropska komisija Izveštaj za Kosovo* za 2015, str. 58

sporazuma o readmisiji je doprinela smanjenju broja neregularnih migranata poreklom sa Kosova, što je potvrdila i Evropska komisija, jer su mnogi migranti koji su napustili Kosovo od tada vraćeni. Uspostavljen je funkcionalan proces readmisije, a stopa prihvatanja na Kosovu je visoka (97% u prvoj polovini 2015). Kosovo je ponovo primilo 4.610 osoba u 2014, dok je u prvoj polovini 2015. Kosovo primilo 12.330 osoba”.¹⁴

Nacrt nacionalne strategije o migracijama 2020-2024 predviđa pokrivanje regularne i neregularne migracije, međunarodnu zaštitu, unutrašnje migracije i konsolidaciju upravljanja migracijama.¹⁵ Strateški cilj 1 i 2 se odnose na upravljanje regularnim migracionim kretanjima i garantovanjem sigurne i regularne migracije. Strateški cilj 3 sadrži odredbe o međunarodnoj zaštiti. Suprotno tome, kao što je naznačeno u Strateškom cilju 4, kosovska Vlada po prvi put ima za cilj da se pozabavi unutrašnjim migracionim kretanjima. S obzirom na to da postoji malo dokaza da stanovnici Kosova prijavljuju promene adrese, postoje prepreke za izradu politika zasnovanih na dokazima u vitalnim sektorima na centralnom i opštinskom nivou koje bi doprinele društveno-ekonomskom razvoju. Takođe, Strateški cilj 5 odnosi se na jačanje upravljanja migracijama i regionalnu i međunarodnu saradnju na polju migracija.

Nacrt strategije o migraciji 2020-2024 je koherentniji i bolje strukturisan od prethodnih strateških dokumenata u oblasti migracija. Međutim, još uvek je potrebno pregledati i modifikovati je u skladu sa najnovijim dešavanjima, kako u domaćem, tako i u globalnom kontekstu, uključujući Globalni pakt o migraciji, kao i potencijalni uticaj Covid-19 na opšti ekonomski rast zemlje, odnosno uticaj na tržište rada, doznake, DSI itd.

Takođe, nacrt strategije se treba pozabaviti vezama koje nedostaju između migracije i razvoja, da bi se promovisala regularna emigracija i maksimalizovao potencijal dijaspore u korist i za ekonomski razvoj zemlje. Strategija takođe treba da uspostavi efikasne aranžmane za sprovođenje, praćenje i izveštavanje. Dodavanje ovih dodatnih elemenata može transformisati strategiju u snažniji i ubedljiviji odgovor na pitanja migracije. Dalja kritika nacrta strategije je da je „izrađena bez ikakve prethodne dubinske ocene strategije 2013-2018”.¹⁶

Međutim, od finalizacije nacrta strategije i podnošenja Kancelariji za strateško planiranje 2019, na Kosovu su se u kratkom periodu promenile tri različite Vlade. Politička nestabilnost je odložila usvajanje nacrta strategije. Već postoje naznake da sadašnja Vlada planira da izradi potpuno novu strategiju do kraja godine.¹⁷

---

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Nacrt strategije završen je 2019. i prosleđen Kancelariji za strateško planiranje na dalje razmatranje i pripremu za odobrenje od strane Vlade. Očekuje se da će Vlada uskoro usvojiti ovu strategiju.

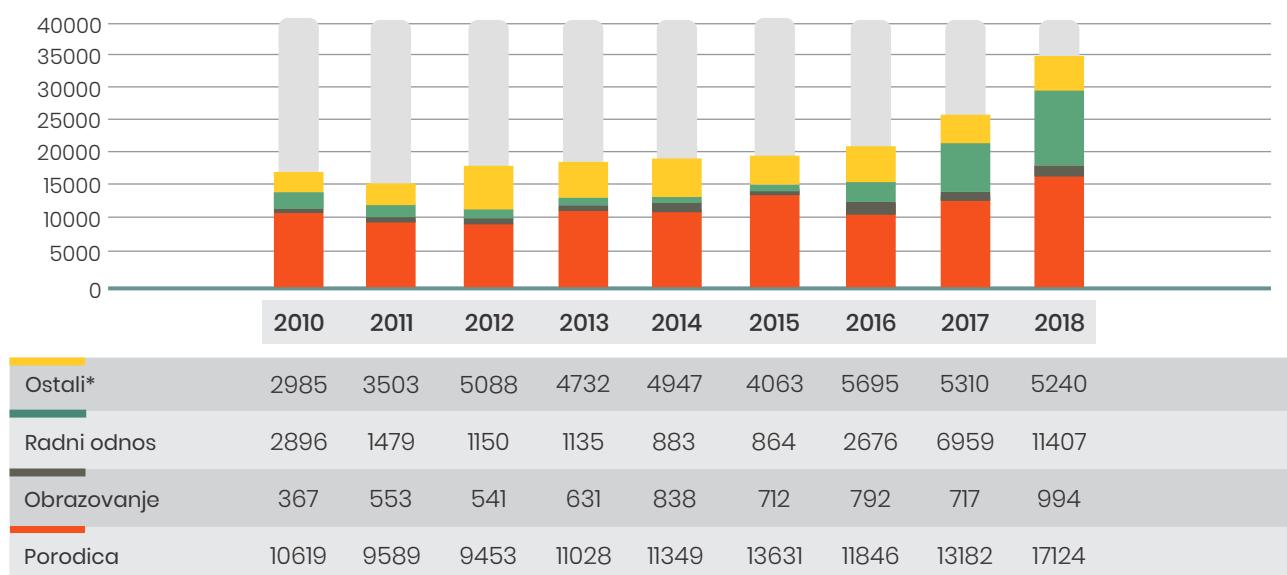
¹⁶ Evropska komisija Izveštaj za Kosovo* za 2019 Brisel, 29. april 2019. str. 39

¹⁷ Kancelarija Premijera Kosova, "Plan strateških dokumenata 2020-2022" 25. jun 2020, dostupno na <https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2020/06/PLANI-I-DOKUMENTEVE-STRATEGIJE-2020-2022.pdf>

Strategija koja će uskoro biti izrađena, o migracijama 2021-2025, će takođe integrisati Strategiju za reintegraciju, kao i Strategiju za dijasporu.¹⁸ Sa najnovijim razvojem događaja i globalnom pandemijom Covid-19, ova strategija će takođe težiti rešavanju promenljivog pejzaža na polju migracija.

ANALITIČKI PREGLED MIGRACIONIH TREDOVA I RAZVOJA SA FOKUSOM NA EMIGRACIJU

Trenutnim i istorijskim migracionim trendovima uglavnom dominira spoljna migracija Kosovaca
BROJ PRVIH DOZVOLA PO RAZLOVU, KOJE SU IZDATE KOSOVICIMA U EU-28

Izvor: Eurostat nē http://ec.europa.eu/eurostat/product?code=migr_resfirst&language=en&mode=view

Kategorija „Ostali“ uključuje: diplomatu, konzularnog službenika koji se tretiraju kao izuzeti od kontrole; penzioneri nezavisnih sredstava; svi ostali putnici kojima je odobreno ograničeno odsustvo za ulazak i koji nisu uključeni u bilo koju drugu kategoriju; diskrecione dozvole koje nisu.

prema EU i zapadnim zemljama, umesto imigracija stranaca. Do kraja 2018. oko 854.198 građana Kosova živi u inostranstvu; Nemačka i Švajcarska su domaćini za većinu njih.¹⁹ Najnoviji podaci pokazuju da se regularna migracija Kosovaca znatno povećala, uglavnom u cilju zapošljavanja.²⁰

¹⁸ Intervju sa stručnjakom za migracije, Priština, 2. septembar 2020.

¹⁹ Podaci Kosovske agencije za statistiku (KAS). Većina se nalazi u Nemačkoj i Švajcarskoj.

²⁰ Redovna migracija je pretežno definisana kao migraciono kretanje koje se odvija u skladu sa zakonima zemlje porekla, tranzita i odredišta na <https://www.iom.int/key-migration-terms>. Globalni pakt za migracije govori o regularnoj migraciji u cilju 5, st. 21. U ovom cilju, države su se obavezale da će: „prilagoditi opcije i puteve za regularnu migraciju na način koji olakšava mobilnost radne snage i dostojanstven rad odražavajući demografsku realnost i realnost tržišta rada, optimizuje mogućnosti obrazovanja, podržava pravo na porodični život i odgovara na potrebe migranata u situaciji ugroženosti, nameravajući da proširi i diverzifikuje dostupnost puteva za sigurnu, uređenu i regularnu migraciju“ (Globalni pakt za sigurnu, uređenu i regularnu migraciju, u Rezoluciji Generalne skupštine 73/195, usvojenoj 19. decembra 2018, UN Doc. A/RES/73/195 (19. januar 2019) https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/

Ove brze promene u emigraciji podrazumevaju potrebu za promocijom koncepta regularne i cirkularne migracije. U svetu ovoga, kosovska Vlada se podstiče da osmisli sistem informacionih profila za one koji napuštaju Kosovo i da razvije programe za njihovu pripremu pre imigracije u određenu zemlju odredišta, kao i korišćenje veština stečenih tokom boravka u odredišnoj zemlji za razvoj zemlje. Ovaj oblik cirkularne migracije definisan je kao „ponavljanje legalne migracije od strane iste osobe između dve ili više zemalja“²¹. Kao takav, ovaj oblik migracije koristan je za obe strane, kako za zemlju porekla i odredišta, tako i za migrante.

Kosovska emigracija, neregularna ili regularna, se pripisuje faktorima podsticaja vođenim nezaposlenošću mladih, visokim nivoom korupcije i nepotizmom u javnom sektoru, kao i neadekvatnom zdravstvenim i obrazovnim politikama, između ostalog.²² Do sada vlasti nisu uspele da se posebno pozabave problemima emigracije mladih i nisu mogle da se pozabave faktorima podsticaja.²³ Faktori privlačenja uključuju zemlje prijema koje menjaju svoje unutrašnje politike kako bi privukle radnu snagu, uglavnom sa Zapadnog Balkana.

Migracije će i dalje igrati značajnu ulogu u budućnosti, ne samo u regionu već i za ostatak sveta. Obzirom da je projekcija globalnog stanovništva u 2100. manja za 2 milijarde u odnosu na prethodne prognoze UN-a i niže stope nataliteta, mnoge zemlje će se suočiti sa političkim dilemama između otvorenije imigracije i migracionih ograničenja.²⁴

Kontinuirana emigracija u ekonomije sa visokim dohotkom sa liberalnim politikama migracije može imati negativne efekte na kosovsku ekonomiju. Trenutna situacija može se činiti stabilnom, ali procene stanovništva na Zapadnom Balkanu se smanjuju od 2015. godine. Međutim, ovo se može promeniti ako dođe do povećanja kvaliteta i životnog standarda u zemlji.

RES/73/195

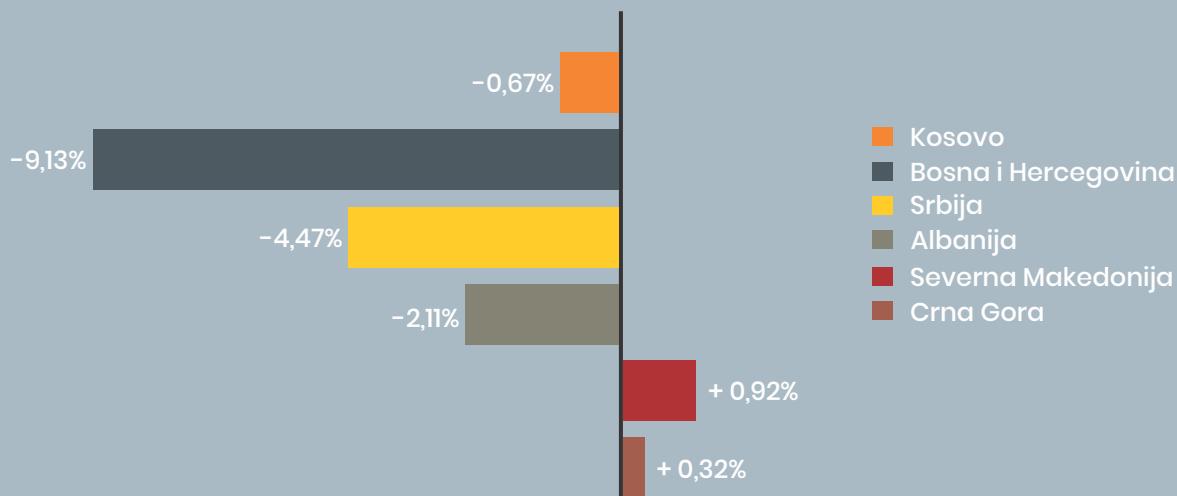
²¹ Evropska komisija, „Migracija i unutrašnji poslovi“, dostupno na https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/circular-migration_en

²² Izveštaj NDI, Istraživanje javnog mnjenja Kosova, mart 2019, dostupno na, <https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20Kosovo%20Public%20Opinion%20Poll%202019.pdf>

²³ Faktori podsticaja uključuju nezaposlenost, sigurnost posla, dugo radno vreme i niske plate. Vidi više na Balkan Insight, „Napuštanje Kosova: Porast legalne migracije izaziva strahove od depopulacije“, 25. april 2019, dostupno na, <https://balkaninsight.com/2019/04/25/leaving-kosovo-legal-migration-upsurge-causes-depopulation-fears/>

²⁴ Prof SE Vollset et al, Scenariji plodnosti, mortaliteta, migracija i stanovništva za 195 zemalja i teritorija od 2017 do 2100: analiza predviđanja za Studiju globalnog tereta bolesti, The Lancet, 14. jul 2020, dostupno na [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)30677-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30677-2/fulltext)

PROMENA STANOVNIŠTVA NA ZAPADNOM BALKANU 2011-2020,%

Izvor: Eurostat na

http://ec.europa.eu/eurostat/product?code=demo_gind&language=en&mode=view

NEREGULARNA EMIGRACIJA

Četiri kategorije definišu neregularne migrante:²⁵

- **Odbijen ulazak na granici ili uhvaćen na granici;**
- **Stranci koji su uhvaćeni kako neregularno borave na teritoriji zemlje;**
- **Stranci kojima je naređeno da napuste zemlju;**
- **Stranci su se vratili iz zemlje odredišta na osnovu naloga za proterivanje.**

Dok je „tražilac azila“ posebna kategorija migranta definisana međunarodnim standardima za zaštitu migranata.²⁶ S tim u vezi, Kosovo se od 2015. vodi kao „sigurna zemlja porekla“, što zнатно otežava polaganje prava na taj status.²⁷ Međutim, do tada su se neregularne migracije sa Kosova uglavnom oslanjale na izgovor traženja azila. Iz tog razloga, podaci o kosovskim tražiocima azila služe kao najtačniji pokazatelj neregularnih migranata.

²⁵ Eurostat definiše „neregularnu migraciju“ kao: „Premeštanje osoba u novo mesto prebivališta ili tranzita koje se odvija van regulatornih normi zemalja pošiljaoca, tranzita i primaoca“, dostupno na, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/irregular-migration_en

²⁶ Definicija tražioca azila prema Konvenciji UN o izbeglicama (1951) i Protokolu (1957), ‘Tražilac azila je osoba koja pobegne iz svoje zemlje, uđe u drugu zemlju i u njoj zatraži azil, tj. pravo na međunarodnu zaštitu u ovoj drugoj zemlji’.

²⁷ Kao odgovor na izbegličku krizu, predsednik Evropske komisije, Žan Klod Junker, u svom obraćanju o Stanju Unije u septembru 2015. je predložio je da zemlje EU formiraju spisak bezbednih zemalja, koje su uključivale i zemlje Zapadnog Balkana, kako bi ubrzale postupak podnošenja zahteva za tražioce azila, vidi ceo govor ovde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_15_5614

Od 2009. više od 10.000 migranata je svake godine napustilo Kosovo da bi stiglo do Zapadne Evrope.²⁸

DEMOGRAFSKI POKAZATELJ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
STANOVNIŠTVO	1,820,631	1,804,944	1,771,604	1,783,531	1,798,506	1,795,666	1,782,115
NATALITET	29,723	32,087	31,116	30,069	30,025	29,154	25,795
MORTALITET	8,317	8,165	8,884	9,202	9,619	10,592	10,501
PRIRODNI PRIRAŠTAJ	21,406	23,922	22,232	20,867	20,406	18,562	15,294
IMIGRACIJA	3,864	5,724	18,862	13,072	5,832	6,762	6,066
EMIGRACIJA	20,246	45,333	74,434	22,012	11,263	28,164	34,911
NETO MIGRACIJA	-16,382	-39,609	-55,572	-8,940	-5,431	-21,402	-28,845
APSOLUTNI RAST	5,024	-15,687	-33,340	11,927	14,975	-2,840	-13,551
RAST U %	0.3	-0.9	-1.9	0.7	0.8	-0.16	-0.76
URBANI	38.9	39.0	38.9	38.8	38.3	-	-
RURALNI	61.1	61.1	61.1	61.2	61.7	-	-
PROSEČNA STAROST	30.6	30.8	30.2	30.4	30.2	-	-
OČEKIVANO TRAJANJE ŽIVOTA	76.8	76.8	76.7	76.7	76.7	-	-

Izvor: Kosovska agencija za statistiku²⁹

Ova linearna neregularna migracija se povećavala iz godine u godinu, dostigavši vrhunac krajem 2014. i početkom 2015.³⁰ Ove godine se smatraju masovnim talasom emigracije, a uzroci se mogu tumačiti na mnogo različitih načina; ali pretežno fokusirajući se na tri faktora: 1.) loši ekonomski uslovi i visok nivo nezaposlenosti; 2.) uglavnom nesmetane migracione rute (Kosovo-Srbija-Mađarska); i 3.) međunarodne kriminalne organizovane grupe koje krijumčare migrante. Takođe, mogu se kriviti i faktori poput percepcije korupcije na visokom nivou, koji su često pogoršani podmićivanjem visokih državnih zvaničnika, nepotizmom u javnom sektoru i nesigurnim okruženjem za poslovne aktivnosti.³¹ U Izveštaju Evropske komisije za zemlju za 2015. je u to vreme primećeno da „ograničene mogućnosti za posao, posebno za mlade

²⁸ 2009. je referentna godina jer je pre toga Eurostat unio Kosovo u istu kategoriju kao i druge zemlje kada je računao administrativne podatke.

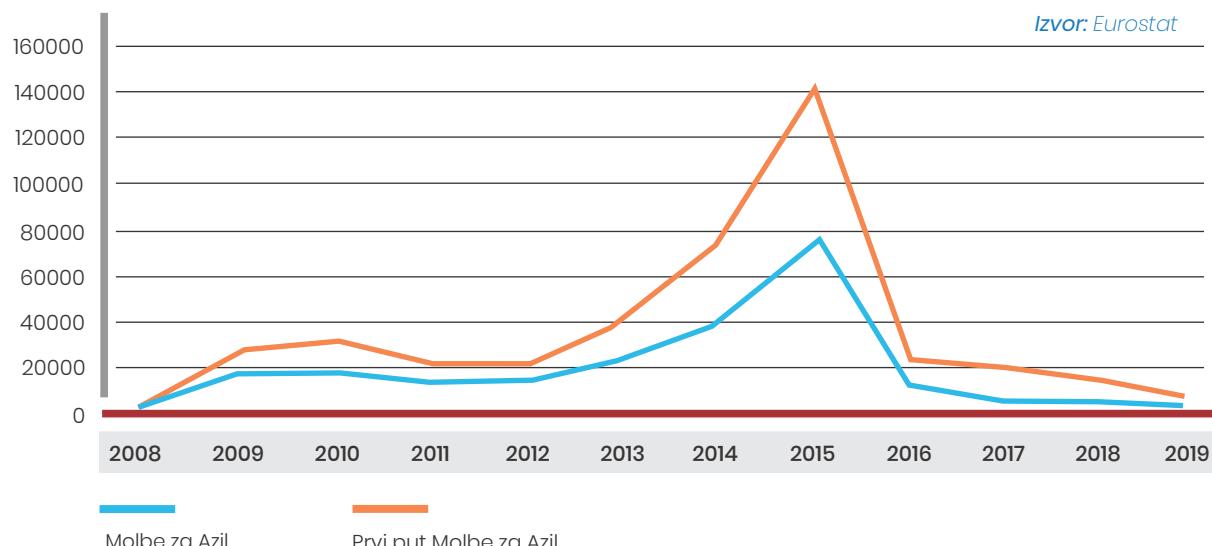
²⁹ Demografski indikatori za 2013-2017 i dodatni podaci Kosovske agencije za statistiku

³⁰ Ministarstvo unutrašnjih poslova, Prošireni profil migracije na Kosovu 2013-2017, decembar 2018, dostupno na, [https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/41/EXTENDED%20MIGRATION%20PROFILE%202013-2017_final%20II%20\(1\).pdf](https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/41/EXTENDED%20MIGRATION%20PROFILE%202013-2017_final%20II%20(1).pdf)

³¹ Vidi Izveštaj KIPRED o politici „Kosovo za EU: Izazov neregularne migracije“, mart 2015, str. 7, dostupno na, http://www.kipred.org/repository/docs/1_April_2015_Kosovo_to_EU_The_Challenge_of_Irregular_Migration_FINAL_680809.pdf

(61% nezaposlenosti mladih), takođe opterećuju socijalnu koheziju i podstiču emigraciju".³² Sa domaće tačke gledišta, nesposobnost Kosovaca da slobodno putuju u EU i zemlje pridružene Šengenskom prostoru je bio još jedan faktor koji je podstakao mnoge Kosovce da krenu putem ilegalnih migracija.³³ Ovi faktori podsticaja zajedno sa faktorima privlačenja, uključujući dugotrajne postupke za razmatranje zahteva za azil i činjenicu da države članice EU nisu smatrale Kosovo sigurnom zemljom porekla, doprineli su stvaranju lažnih nada za priznavanje azila.

BROJ ZAHTEVA ZA AZIL I BROJ PODNOSILACA ZAHTEVA PO PRVI PUT

Prema Eurostatu, nakon vrhunca 2014. i 2015, neregularne migracije su znatno opale; 2019. je obeležila najmanji broj tražilaca azila od kada je prikupljanje podataka započelo u 2009.³⁴ Ovi trendovi pokazuju da se faktori podsticaja i privlačenja vremenom menjaju ili su mere koje su Vlada i države odredišta preduzele u poslednjih nekoliko godina doprinele smanjenju neregularne emigracije.

- **Sledeći faktori su možda doprineli značajnom smanjenju zahteva za azil u zemljama EU i Šengena:**
- **Efektivna primena zakona o readmisiji i bilateralnih sporazuma o readmisiji od strane nacionalnih vlasti;**
- **Efektivna primena politike i programa reintegracije za readmisirane građane;**

³² Evropska komisija Izveštaj za Kosovo* za 2015, Brisel, 10. novembar 2015, str. 32

³³ Grupa za pravne i političke studije, Migracija 2.0: Koji su Kosovci najspremniji za migraciju u zemlje EU?, Empirijska perspektiva, Analiza politike, februar 2015, str. 5, dostupno na <http://www.legalpoliticalstudies.org/wp-content/uploads/2015/02/Policy-Report-Who-are-the-Kosovars-Most-Willing-to-Migrate-GLPS.pdf>

³⁴ Podaci Eurostata, dostupni na <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database>

- **Pojačana granična kontrola na izlaznim tačkama od strane Kosovske policije;**
- **Kampanje informisanja i podizanja svesti o posledicama neregularne migracije, kao i posete javnih ličnosti u cilju kontakta sa javnošću u opštinama širom Kosova;**
- **Policjske operacije usmerene na kriminalne grupe koje olakšavaju krijumčarenje migranata;**
- **Rezolucija Skupštine o sprečavanju ilegalnih migracija građana;**
- **Uključivanje Kosova na listu sigurnih zemalja porekla u EU.**

Iako se neregularna emigracija Kosovaca smanjuje, uvek postoji rizik da se ovi trendovi promene. Vlada bi trebala pažljivo da nadgleda kretanja i pažljivo analizira faktore podsticaja, posebno nakon eventualnog ukidanja viza od strane Evropske unije i u slučajevima kada bi pravila o bezviznom putovanju mogla biti zloupotrebljena prekoračenjem ograničenja od 90 dana.

REGULARNA EMIGRACIJA

Kosovu više ne preti neregularna migracija. Novi trendovi redovne emigracije prema zemljama EU su postali regularni. Oni se pojavljuju u obliku boravišnih dozvola za spajanje porodica, zapošljavanje, obrazovanje i druge svrhe. Takođe, podaci koje je objavio Schengen Visa Info pokazuju da je od 90.840 zahteva za vizu u 2018. izdato 71.257 viza za Kovace, dok je 19.631 viza odbijeno.³⁵

PRIJAVE ZA ŠENGENSKE VIZE NA KOSOVU – 2018				
DRŽAVA ŠENGENA	PRIJAVE ZA VIZU	IZDATIH VIZA	ODBIJENIH VIZA	NIJE IZDATA STOPA ZA JEDINSTVENE VIZE
Nemačka	32,529	25,098	7,431	22,8%
Švajcarska	30,712	24,694	6,018	19.6%
Grčka	6,922	6,353	569	8.2%
Italija	5,657	4,366	1,291	22.8%
Slovenija	4,692	3,421	1,271	27.1%
Mađarska	4,013	2,815	1,198	30%
Finska	3,927	2,563	1,348	34%
Norveška	2,205	1,801	468	21%
Slovačka	183	146	37	20%
UKUPNO	90,840	71,257	19,631	

U 2019. se primećuje porast. Ovo povećanje je doprinelo brzom smanjenju trendova neregularnih migracija. Ovo je jasan primer kako bi bezvizni režim okončao neregulane migracije ljudi. Međutim, gubitak kvalifikovanih ljudi iz ključnih sektora direktno će uticati na lokalnu ekonomiju. Sve su veće rasprave i zabrinutosti da kvalifikovani građani, posebno iz zdravstvenog sektora, ubrzano odlaze radi zapošljavanja, uglavnom u Nemačku. Jednom prilikom je ministar zdravlja Uran

³⁵ Podaci sa web stranice Schengen Visa Info, dostupni na, <https://statistics.schengenvisainfo.com/>

Ismaili pokrenuo to pitanje na sednici kabineta i zatražio proaktivni paket mera za zadrzavanje zdravstvenih radnika i poboljšanje usluga javnog zdravstvenog sektora.³⁶ Zvaničnici su nagovestili da je u poslednjoj deceniji više od 1.000 lekara već emigriralo³⁷, dok su podaci Kosovske lekarske komore potvrdili da je broj lekara koji su se prijavili za uverenja radi zapošljavanja van Kosova 110 u 2018., odnosno 115 u 2019.³⁸

Kao što navedeno iznad, regularna migracija se kontinuirano povećava kako se broj izdatih boravišnih dozvola postepeno povećavao. Nedavni izveštaj koji je objavila Kosovska agencija za statistiku o proceni stanovništva pokazuje da je u 2018. emigriralo 28.164 građana (legalno i nelegalno), što predstavlja porast u odnosu na 2017.³⁹ Takođe, više od 26.168 prvih boravišnih dozvola je izdato je za građane Kosova u 2017., a 34.778 u 2018., kako potvrđuju najnoviji podaci Eurostata.⁴⁰ Neophodno je naglasiti da se 52% boravišnih dozvola izdaje za spajanje porodice, 30% za potrebe zapošljavanja, 3% za obrazovanje i 15% za ostale svrhe. Nemačka je registrovala 18.986 (54.25%) kosovskih državljana sa važećim boravišnim dozvolama, Slovenija je registrovala 3.819 (10.9%), Italija je registrovala 2.842 (8.1%), Hrvatska je registrovala 2.065 (5.9%), a ostale zemlje su registrovale preostalih 20%.⁴¹

Kao što je pokazano na tabeli, emigracija u svrhu zapošljavanja zabeležila je značajan porast sa 2.770 u 2016. na 11.444 u 2018. Ovaj trend rasta znači da mnogi ljudi aktivni na tržištu rada i kvalifikovani u različitim sektorima napuštaju zemlju. Kosovo je u opasnosti da se suoči sa masovnim „odlivom mozgova”, što bi potencijalno moglo dovesti do nedostatka kvalifikovanog osoblja i odgovarajuće aktivne radne snage.⁴²

PRVO IZDAVANJE BORAVIŠNIH DOZVOLA OD STRANE DRŽAVA ČLANICA EU ZA GRAĐANE ZAPADNOG BALKANA			
	2016	2017	2018
ALBANIJA	59,376	51,851	62,480
BOSNA I HERCEGOVINA	26,395	36,365	53,762
KOSOVO	21,009	26,168	34,778
CRNA GORA	2,205	2,452	3,057
SEVERNA MAKEDONIJA	14,336	16,917	24,401
SRBIJA	31,289	40,350	51,942

Izvor: Eurostat

³⁶ Sednica vlade, 6. jul 2018

³⁷ Više informacija, vidi MONITOR, 6. april 2019, dostupno na, <https://www.monitor.al/pagat-u-rriten-per-te-frenuar-ikjen-e-mjekeve-ne-gjermani-2/>

³⁸ Radio Slobodna Evropa, „Nezaposlenost povećava interesovanje lekara za napuštanje Kosova“, 5. januar 2020, dostupno na <https://www.evropaelire.org/a/papunesi-ikja-e-mjekeve-/30361156.html>

³⁹ Podaci Kosovske agencije za statistiku, dostupni na, <http://ask.rks-gov.net/media/4892/vler%C3%ABsimi-popullsis%C3%AB-2018.pdf>

⁴⁰ Baza podataka Eurostata o prvim boravišnim dozvolama prema razlozima, dužini važenja i državljanstvu za 2017. i 2018., dostupna na, https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_resfirst&lang=en

⁴¹ Vladina Uprava za migracije, Profil lakše migracije 2018, 2018, str. 18, dostupno na <https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/36/Light%20Migration%20Profile%202018.pdf>

⁴² Svetska banka i Bečki institut za međunarodne ekonomske studije, ‘Trendovi tržišta rada Zapadnog Balkana 2020’, mart 2020, str. 50 dostupno na <https://wiiw.ac.at/western-balkans-labor-market-trends->

PRVE BORAVIŠNE DOZVOLE IZDATE KOSOVIMA U EU-28 I EEZ

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
BELGIJA	998	721	476	403	395	471	377	393	496	446
BUGARSKA	10	15	11	16	23	41	34	46	45	41
ČEŠKA	108	36	102	133	123	249	264	153	205	377
DANSKA	71	52	47	62	63	52	40	71	59	42
NEMAČKA	3.735	3.303	6.346	7.846	8.260	8.260	10.020	14.480	18.986	-
ESTONIJA	0	0	0	0	4	0	5	5	4	1
IRSKA	18	38	27	42	23	41	24	15	27	-
GRČKA	16	41	22	26	65	49	42	54	42	40
ŠPANIJA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FRANCUSKA	1.194	1.647	1.864	1.528	1.576	1.740	2.094	2.044	2.002	1.942
HRVATSKA	-	-	-	193	195	185	195	339	2.065	6.369
ITALIJA	5.978	4.126	2.961	2.461	2.078	2.786	2.599	2.677	2.842	2.329
KIPAR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-
LETONIJA	2	2	1	1	0	0	0	0	1	0
LITVANIJA	2	2	1	2	0	0	0	1	3	1
LUKSEMBURG	49	102	127	148	113	133	153	132	100	114
MAĐARSKA	198	284	369	0	0	0	0	0	526	-
MALTA	0	0	0	0	0	0	0	11	2	3
HOLANDIJA	62	72	79	111	75	62	102	85	98	116
AUSTRIJA	1.614	1.988	2.198	1.713	1.763	1.877	1.844	1.316	1.293	1.096
POLJSKA	175	22	18	24	34	40	97	478	289	-
PORTUGAL	4	3	1	2	3	11	1	16	7	1
RUMUNIJA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SLOVENIJA	1.118	1.075	15	1.246	1.555	1.612	1.397	2.016	3.819	5.862
SLOVAČKA	0	0	9	7	8	5	14	12	7	26
FINSKA	185	224	249	336	372	326	352	414	376	-
ŠVEDSKA	1.012	1.048	1.095	1.016	986	1.018	1.014	1.175	1.335	-
VELIKA BRITANIJA	318	301	214	210	348	312	341	235	136	-
ISLAND	15	7	8	10	9	9	9	9	15	23
LIHTENŠTAJN	-	-	-	34	17	23	17	22	25	-
NORVEŠKA	106	165	205	147	150	187	227	167	191	135
ŠVAJCARSKA	-	-	2.301	2.619	2.020	2.282	2.256	2.339	2.490	-

Izvor: Eurostat

Očekuje se da će se trend emigracije u svrhu zapošljavanja pojačati zbog nemačkog „Zakona o kvalifikovanoj imigraciji“ za državljanе koji nisu iz EU, jednog od najliberalnijih imigracionih zakona do danas, a koji je na snazi od marta 2020.⁴³

Sa druge strane, trendovi i statistika ne prikazuju profil Kosovaca koji emigriraju u svrhu rada, niti pružaju pregled ekonomskih sektora u zemljama odredišta u kojima su zaposleni. Međutim, postoje naznake da su razne profesije među najprivlačnijim na tržištu rada zemalja EU, iako

[2020-dlp-5300.pdf](#)

⁴³ ³⁹ DW, "Objašnjene novog nemačkog zakona o radnoj imigraciji", 1. mart 2020. dostupno na <https://www.dw.com/en/germany-s-new-labor-immigration-law-explained/a-52575915>

se prioriteti mogu razlikovati od zemlje do zemlje. Profesionalne preferencije uključuju medicinsko osoblje, IT, građevinarstvo, hranu i piće i turizam. Sporazum o saradnji u zdravstvu potpisani između ministara zdravlja Kosova i Nemačke ima za cilj, između ostalog, overu i priznavanje diploma kvalifikovanih profesionalaca, a posebno medicinskih sestara, što im olakšava pristup nemačkom tržištu rada.⁴⁴

Sa druge strane, opozicione stranke su kritikovale Vladin pristup u rešavanju ovog pitanja i postale su predmet rasprava i animoziteta koji su došli do izražaja u javnom diskursu.⁴⁵

Međutim, ohrabruje se Vlada da istraži modalitete za pregovaranje o sporazumima o migracionom partnerstvu sa evropskim zemljama usredsređujući se na zapošljavanje, međusobno priznavanje kvalifikacija, diploma, sertifikata, osiguravajući socijalnu i zdravstvenu zaštitu, itd. Takođe, postoji hitna potreba za izradom pristupa, pravnog ili politika, da se traže informacije od vodećih zemalja odredišta o profilima Kosovaca u cilju zapošljavanja i najatraktivnijih ekonomskih sektora. Visoki službenici u Odeljenju za državljanstvo, azil i migracije (ODAM) u Ministarstvu unutrašnjih poslova potvrdili su da su uputili brojne zahteve ambasadama (uključujući nemačku, hrvatsku i slovenačku) za razmenu statističkih podataka i potrebnih informacija o profilima građana koji emigriraju radi zapošljavanja. Međutim, još nisu dobili te podatke.⁴⁶ Ovi aranžmani će biti vitalni za razumevanje koji profesionalni profili odlaze i efikasnije planiranje nadoknade „odliva mozgova“ na Kosovu.

Vlasti takođe trebaju da ocene potrebe domaćeg tržišta rada i ulože više u inovativne programe zapošljivosti.⁴⁷ Stopa nezaposlenosti ostaje visoka, posebno među ženama i mladima (starosti od 15 do 24), koja je na 34,4%, a u 2019. je bila 49,4%.⁴⁸ To je jasan pokazatelj da bi Vlada trebala da izradi politike za povećanje zapošljivosti žena i mladih i da razvije programe obrazovanja i

	PRVE BORAVIŠNE DOZVOLE IZDATE OD STRANE DRŽAVA ČLANICA EU ZA POTREBE ZAPOŠLJAVANJA		
	2016	2017	2018
ALBANIJA	4,171	5,622	9,922
BOSNA I HERCEGOVINA	11,383	20,251	33,044
KOSOVO	2,770	7,060	11,444
CRNA GORA	539	733	1,138
SEVERNA MAKEDONIJA	2,718	4,610	9,863
SRBIJA	9,358	17,333	27,381

Izvor: Eurostat

⁴⁴ U julu 2019, kosovski ministar zdravlja i nemački ministar zdravlja potpisali su sporazum kojim će se pojednostaviti postupak priznavanja profesionalnih kvalifikacija sa Kosova i omogućiti većem broju ljudi da putuju u Nemačku da bi radili u zdravstvenom sektoru, vidi Izveštaj Teller, Nega bolesnika: Spahn regrutuje specijaliste sa Kosova, 15. jul 2019, dostupno na, <https://www.tellerreport.com/news/2019-07-15---nursing-care--spahn-recruits-specialists-from-kosovo-.rJxfekrqbr.html>

⁴⁵ Koha, "Ne postoji strategija za sprečavanje napuštanja Kosova od strane medicinskog osoblja"], 7. jul 2018, dostupno na <https://www.koha.net/arberi/103681/ska-strategji-per-ndaljen-e-ikjes-se-stafit-mjekesor-jashte-kosoves/>

⁴⁶ Intervju sa zvaničnikom VUM-a, Priština, 2. avgust 2019.

⁴⁷ Građani žele da Vlada privuče investicije i otvori nova radna mesta, NDI, Istraživanje javnog mnjenja, mart 2019. na <https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20Kosovo%20Public%20Opinion%20Poll%202019.pdf>

⁴⁸ Kosovska agencija za statistiku, Anketa o radnoj snazi na Kosovu 2019, april 2020, dostupno na <https://ask.rks-gov.net/media/5412/labour-force-survey-2019.pdf>

obuke kojim bi uključili ove grupe na tržište rada. Stalno povećanje plata u javnom sektoru se nije odrazilo na privatni sektor, ostavljajući ga sa znatno nižim platama, bez socijalne zaštite; a zakon o radu koji se jedva primenjuje, sa 50% zaposlenih u privatnom sektoru koji rade bez ugovora o radu i suočavaju se sa nebezbednim uslovima rada.⁴⁹ Kao rezultat, javni sektor je i dalje znatno privlačniji za zapošljavanje i garantuje osnovna prava prema zakonu o radu.⁵⁰ Ovo nastavlja da gura mlade ka evropskim zemljama i boljim ekonomskim i socijalnim perspektivama.⁵¹

Faktori privlačenja dolaze iz zemalja odredišta, posebno potražnja stranih radnika za njihova tržišta rada u odabranim ekonomskim sektorima. Kosovci migriraju u Hrvatsku i Sloveniju da zamene i nadoknade lokalnu radnu snagu koja odlazi u druge zemlje EU. Član Hrvatskog Sabora izjavio je tokom službenog putovanja Kosovu da se Hrvati migriraju u Nemačku, Austriju i Irsku. Čineći to, oni upražnjavaju oko 16,000 radnih mesta koja će uglavnom popuniti Kosovci.⁵² Paralelno sa tim, veliki broj Kosovaca direktno stiže u Nemačku, čiji ključni sektori nemaju osoblja zbog starenja radne snage (tj. zdravstvo, građevinarstvo, hrana i piće, itd). Kao rezultat, osam od deset, ili 79% poslova prijavljenih pri Saveznom zavodu za zapošljavanje u Nemačkoj, oglašavalo je za zanimanja sa nedostatkom veština.⁵³ Izveštaji sugerisu da Nemačkoj nedostaje više od milion kvalifikovanih radnika da održi svoju ekonomiju u porastu, a očekuje se da će ovu prazninu popuniti nedavno uvedeni

KOSOVSKA RADNA SNAGA

MUŠKARCI (starosti od 15 do 64)*	22.6%
ŽENE	34.4%
NEZAPOSENOST MLADIH (starosti od 15 do 24)	49.4%
STOPA NEZAPOSENOSTI	25.7%
STOPA NEAKTIVNOSTI	59.5%
STOPA ZAPOSLENOSTI	30.01%

* Petnaest (15) je zakonska minimalna radna dob prema Zakonu br. 03/L-212 o radu

Izvor: Kosovska agencija za statistiku, Anketa o radnoj snazi 2019.

⁴⁹ Izveštaj Instituta GAP: Iseljavanje kosovske radne snage u Nemačku, Kratka ocena pozitivnih i negativnih priloga, februar 2020, str. 20, dostupno na https://www.institutigap.org/documents/38227_emigration-pdf

⁵⁰ Prosečne zarade u privatnom sektoru su ispod 350 EUR, a minimalna zarada nije revidirana od 2011. Pročitajte više ovde; Privatni sektor nije u stanju da prati trend rasta zarada, Ekonomia Sot, 5. mart 2020, dostupno na, <http://ekonomiasot.com/sektori-privat-nuk-po-mund-ta-ndjek-trendin-e-rritjes-se-pagave/>

⁵¹ Ekonomski stručnjak, Safet Gerxhalij, i Američka privredna komora na Kosovu zabrinuti su da će povećanje plata u javnom sektoru negativno uticati na privatni sektor, vidi Albinfo, Povećanje plata na Kosovu, najgori udarac za privatni sektor, 6. februar 2019, dostupno na, <https://www.albinfo.ch/rritia-e-pagave-ne-kosove-goditja-me-e-rende-per-sektorin-privat/>

⁵² Hrvatska poslanica, Ermina Lekaj-Perlaskaj, govoreći o mogućnostima za rad Kosovaca u Albaniji, vidi Telegrafi, "Albanska poslanica u hrvatskom Saboru: Budite pažljivi sa kime sklapate ugovor u Hrvatskoj, ima varalica"], 21. jun 2019, dostupno na, <https://telegrafi.com/deputetja-shqiptare-ne-parlamentin-kroat-u-bene-thirre-kosovareve-kujdes-kend-lidhni-kontrate-pune-ne-kroaci-ka-manipulatore/>

⁵³ KOFA, Fachkräfteengpässe in Unternehmen ['Nedostatak kvalifikovane radne snage u preduzećima'], februar 2019 na <https://www.kofa.de/service/publikationen/detailseite/news/kofa-studie-22019-fachkraeftengpaesse-in-unternehmen>

„Zakon o kvalifikovanoj imigraciji“.⁵⁴

Stoga bi vladin fokus trebao dati prioritet praćenju migrantskih profila ljudskog kapitala koji napuštaju zemlju i preduzimanje mera da se smanji jaz u sektorima koji su najviše pogodženi ovim novim trendovima migracionih kretanja. Sa druge strane, Vlada mora hitno da deluje kako bi promenila izgled javnih institucija, primenom strukturne politike i institucionalnih reformi kako bi se pozabavila „nefunkcionalnom zdravstvenom zaštitom, socijalnom zaštitom i inkluzijom, obrazovnim sistemima, neoporezovanom sivom ekonomijom, sporim i često neefikasnim sudstvom, slabom javnom upravom koje zahtevaju velike intervencije“.⁵⁵ Treba usvojiti (minimalnu) dnevnicu za zaposlene u privatnom sektoru kako bi se omogućilo ljudima da zarađuju pristojnu zaradu u zemlji. Korišćenje kapitala i veština dijaspore može stimulisati otvaranje novih radnih mesta, rast i održivi razvoj.

UNUTRAŠNJA MIGRACIJA

Kao i u većini zemalja, unutrašnju migraciju na Kosovu karakteriše migracija iz ruralnih u urbana područja i drugih manjih urbanih naselja u glavni grad, Prištine. Takva kretanja se uglavnom dešavaju zbog zaposlenja, obrazovanja i braka. Ovo nije nova pojava; međutim, porast broja gradskih stanovnika može prouzrokovati pritisak na opštinske službe ako nisu planirane kako treba. Ovo značajno utiče na planiranje obrazovanja, zdravstva, urbanog planiranja, komunalnih usluga, itd. Opštinski budžeti moraju da znaju koliko ljudi opslužuju prilikom raspodele sredstava. Kada se ljudi isele iz određene opštine ili presele, po zakonu su obavezni da prijave svoju novu adresu. Međutim, to nije uvek slučaj, kao što je navedeno u **Nacrtu strategije o migracijama 2020-2024** i Proširenom migracionom profilu.⁵⁶ Iz tog razloga, podaci o unutrašnjoj migraciji su prikupljeni iz evidencija venčanih i evidencija učenika za 2018. i grubo se procenjuju na 8,967, mada se pretpostavlja da su mnogo veći.⁵⁷ Ovo je dugogodišnji problem na Kosovu. Birački spiskovi ne pružaju nikakvu jasnoću jer uključuju većinu dijaspore Kosova kao registrovane birače i kao takvi veći su od procenjenog broja stanovnika. Dijaspora Kosova je bila isključena iz popisa stanovništva 2011, ali su i dalje legalno registrovani u matičnim knjigama.⁵⁸

---

⁵⁴ DW, "Objasnjene novog nemačkog zakona o radnoj imigraciji", 1. mart 2020. dostupno na <https://www.dw.com/en/germany-s-new-labor-immigration-law-explained/a-52575915>

⁵⁵ Izveštaj Balkanske grupe za istraživanje politika "Kosovo 2020 - Složena agenda za novu vladu", decembar 2020, dostupno na <https://balkansgroup.org/blog/post/publications/kosovo-2020-complex-agenda-new-government>

⁵⁶ Vladina Uprava za migracije, Prošireni profil migracije na 2013-2017, decembar 2018, Priština, dostupno na [https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/41/EXTENDED%20MIGRATION%20PROFILE%202013-2017_final%20II%20\(1\).pdf](https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/41/EXTENDED%20MIGRATION%20PROFILE%202013-2017_final%20II%20(1).pdf)

⁵⁷ Kosovska agencija za statistiku, Procena stanovništva Kosova u 2018, Priština, jun 2019, str. 8, dostupno na <https://ask.rks-gov.net/media/4892/vler%C3%ABsimi-i-populls%C3%AB-2018.pdf>

⁵⁸ Misija Evropske unije za posmatranje izbora, Konačni izveštaj za Kosovo 2019, Prevremeni parlamentarni izbori - 6. oktobar 2019, 24. januar 2020, dostupno na <http://www.epgencms.europarl.europa.eu/cmsdata/>

Priliv pridošlica može opteretiti gradove domaćine preteranom urbanizacijom, što dovodi do propadanja sela i rezultira pražnjenjem sela. Glavni grad i najveći grad Kosova, Priština, najatraktivniji je za unutrašnju mobilnost i održava pozitivan bilans unutrašnje migracije.⁵⁹ Iako zvanične brojke ukazuju da stanovništvo Prištine broji oko 200.000, broj stanovnika je blizu 400.000.⁶⁰ Veći sekundarni gradovi takođe imaju sličan bilans, posebno Mitrovica, Prizren, Đakovica, Peć i Gnjilane kao gravitacioni centri ruralnih zona.⁶¹ Takve trendove treba nadgledati i planirati u saradnji sa drugim programima ruralnog razvoja i razviti veze između ruralnih i urbanih zona kroz integrисани razvoj i upotrebu gradova posrednika.⁶² Ovi gradovi mogu pružiti industrijske i poljoprivredne mogućnosti za ruralni razvoj i transformaciju povezujući slabo naseljene regije sa većim gradovima. Druge zemlje su se suočile sa izazovima prekomerne urbanizacije preseljenjem sedišta vlade iz svojih najvećih gradova u druge regionalne gradove kako bi nadoknadile njihov pad i podstakle njihov razvoj.⁶³

Nacrt strategije o migraciji 2020-2024 je prvi strateški dokument koji se bavi unutrašnjim migracijama. Kao takav, podvlači pravne, institucionalne i intervencije za izgradnju kapaciteta čiji je cilj izgradnja pouzdanog sistema za nadgledanje unutrašnjih migracionih kretanja i izradu relevantnih politika zasnovanih na podacima. Ove intervencije uključuju, ali nisu ograničene na sledeće: 1.) unapređenje postojećih sistema registracije u opština razvojem novih modula koji se odnose na promene adrese; 2.) stvaranje i funkcionalizacija jedinstvene baze podataka za unutrašnju migraciju na osnovu Zakona br. 02/L-121 o stanovanju i boravištu; 3.) organizovanje kampanja za podizanje svesti o obavezama da se prijave i obaveste o promeni prebivališta iz jedne opštine u drugu i 4.) programi izgradnje kapaciteta za službenike na centralnom i lokalnom nivou, odgovorne za registrovanje promene adresa, kao i analitičare podataka.

U tom kontekstu, podstiču se Vlada i VUM da preduzmu detaljnu procenu postojećeg sistema, koji se može smatrati fragmentovanim, i koriste ovo merilo za sprovođenje mera za konsolidaciju. Grupe civilnog društva takođe se podstiču da doprinesu podizanju svesti javnosti o važnosti dokumentovanja promene adresa kao što je propisano Zakonom o stanovanju i boravištu.

[upload/1e4f1465-9cdd-4565-a837-a0487b092e51/Kosovo_early-legislative-elections_6-October-2019_final-report.pdf](https://www.kosovo-gov.org/uploads/1e4f1465-9cdd-4565-a837-a0487b092e51/Kosovo_early-legislative-elections_6-October-2019_final-report.pdf)

⁵⁹ Vidi Dodatak za Kosovski interni bilans migracije po opštinama 2017-2019 od Kosovske agencije za statistiku

⁶⁰ Radio Slobodna Evropa, „Sela se prazne, gradovi preopterećuju”, 31. jul 2018., dostupno na <https://www.evropaelire.org/a/29400370.html>

⁶¹ Ibid.

⁶² Za više, vidi UCLG, Planiranje posredničkih gradova i upravljanje održivim urbanim razvojem, mart 2016, dostupno na https://www.uclg.org/sites/default/files/uclg_frame_document_ic.pdf

⁶³ Značajni slučajevi uključuju: Ankaru, Braziliju, Nur-Sultan (ranije Astana)

PRAVNI, POLITIČKI I INSTITUCIONALNI OKVIR

Na razvoj pravnog i strateškog okvira politike za migracije uticalo je i usko je povezano sa ispunjavanjem zahteva koji proizilaze iz Procesa stabilizacije i pridruživanja i Dijaloga o viznoj liberalizaciji sa EU. Kosovske institucije imaju dobru reputaciju u razvoju pravnih i strateških dokumenata prema proceni izveštaja EK o napretku i proceni. Ipak, dosadašnji rezultati primene ovih strateških dokumenata nisu na zadovoljavajućem nivou. Pravna arhitektura koja se bavi migracijama uključuje sledeće:

PRAVNI OKVIR O MIGRACIJAMA	
Zakon br. 04/L-219 o strancima	Uređuje uslove ulaska, kretanja, boravka i zapošljavanja stranaca
Zakon br. 04/L-217 o azilu	Uređuje uslove i postupke za priznavanje izbegličkog statusa, supsidijarnu zaštitu, privremenu zaštitu, status, prava i obaveze tražilaca azila, lica sa izbegličkim statusom i lica kojima je dodeljena dopunska zaštita i privremena zaštita.
Zakon br. 04/L-215 o državljanstvu Kosova	Utvrđuje uslove za sticanje, gubitak i ponovno sticanje državljanstva, kao i regulisanje drugih pitanja koja se odnose na državljanstvo Republike Kosovo
Zakon br. 03/L-208 o readmisiji	Utvrđuje pravila i procedure za readmisiju kosovskih državljanina i stranaca koji ne ispunjavaju ili koji više ne ispunjavaju uslove za ulazak ili boravak na teritoriji države tražioca.
Zakon br. 04/L-214 o kontroli i nadzoru državne granice	Utvrđuje odgovornosti policije i drugih institucija odgovornih za upravljanje, kontrolu i nadzor državne granice.
Zakon br. 04/L-216 o saradnji između organa uključenih u integrисано upravljanje granicom	Uređuje saradnju između svih organa uključenih u integrисано upravljanje granicom, s ciljem da ima otvorenu, ali sigurnu i kontrolisalu granicu.
Zakon br. 04/L-218 o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima	Cilj je sprečavanja i borbe protiv trgovine ljudima u svim oblicima.
Zakon br. 04/L-076 o policiji	Uređuje, između ostalog, odgovornosti Kosovske policije u upravljanju granicama i pitanjima vezanim za migracije, posebno u vezi sa kontrolom i nadzorom državne granice, pretnjama i analizom rizika radi sprečavanja prekograničnog kriminala, uključujući ilegalnu migraciju i trgovinu ljudima; otkrivanje i sprečavanje krijumčarenja i trgovine ljudima, ranu identifikaciju i zaštitu žrtava trgovine ljudima itd.

Zakon br. 04/L-095 o dijaspori i migraciji	Svrha ovog zakona je očuvanje i negovanje nacionalnog identiteta, jezika, kulture i obrazovanja emigranata, stvaranje uslova za učešće dijaspore u političkom i društvenom životu i njihovo zastupanje u institucijama koje donose odluke i njihovo uključivanje u društveno-ekonomskom razvoju zemlje, istovremeno olakšavajući njihovu integraciju u zemljama u kojima borave.
Zakon br. 04/L-003 o civilnom statusu	Uređuje registraciju i održavanje ličnih podataka građana, stranih državljanina i lica bez državljanstva sa privremenim ili stalnim boravkom, potvrđujući njihovo rođenje, porodični status i smrt.
Zakon br. 02/L-121 o stanovanju i boravištu	Uređuje prijavljivanje i odjavu stanovanja i boravišta stanovnika, prijavljivanje i odjavu gostiju, promenu adresu stanovanja,
Zakon br. 04/L-205 o Agenciji za zapošljavanje Republike Kosovo	Uređuje osnivanje, organizaciju, funkcije, dužnosti, odgovornosti i finansiranje Agencije za zapošljavanje Republike Kosova. Takođe, ovaj zakon nudi usluge i savete nezaposlenim državljanima, tražiocima posla, poslodavcima, zaposlenima i stranim državljanima koji nameravaju da se zaposle na Kosovu.

Pored zakonodavstva, Kosovo je razvilo čvrst strateški okvir relevantan za migracije, kao što su Strategija za borbu protiv trgovine ljudima, Strategija o integrisanom upravljanju granicama, Strategija za reintegraciju vraćenih lica, Politika viznog režima itd. Ipak, ključne strategije relevantne za koncept migracije i razvoja su sledeće: **Nacionalna razvojna strategija**, Strategija o migraciji, i **Strategija za dijasporu**.

Nacionalna razvojna strategija (NRS) 2016 - 2021 ima za cilj da usmeri održivi razvoj zemlje baveći se ključnim preprekama i faktorima koji ograničavaju ekonomski rast i poboljšavaju životni standard. Dokument daje prioritet i posvećuje četiri stuba zapošljavanju, ali plan se ne bavi borbom protiv emigracije.⁶⁴ Umesto toga, drugi strateški dokumenti, uključujući Nacrt strategije o migraciji 2020-2024, oblikuju donošenje odluka i institucionalne mere povezane sa migracijama.⁶⁵ Veliki broj dokumenata, od kojih svaki pokriva više sektora, treba tematski usmeriti u sveobuhvatnu i koherentnu viziju održivog razvoja zemlje.

⁶⁴ Vlada Kosova, Nacionalna razvojna strategija 2016-2021, dostupno na, http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/National_Development_Strategy_2016-2021_ENG.pdf?_cf_chl_jschl_tk_=0c94ff3b6e3bc53483e37f6360215de8904b75ca-1574780333-0-AfUyvvVWDznBUZOVe-29nvEAR4Zf7Ea-BqPZnlI7INirDPZxF7CkMI2pGffFoB75wpx2YxQEd3ZkSNuvTnuVIXFYCvH3UaMQO2wX6PSeD7wQvX7FabmIYMcUvav3Y3Wf2UGBArHsvY7EAAt4u41yBDIX9A1JOH31uG6chBgzv1NmcrOTa4TgVZWGTRG_u_Q9EMFz3G49dIQUA8XOse2FpDyjL3fl6byQK3RyCml1egYmrkisiG_4lb_bd14QeBYkxgNJWnUW7gmQCBwliHXGIF1EFaM2-e0I_vrF58YlwGr

⁶⁵ Ostale strategije uključuju Nacionalnu strategiju za održivu reintegraciju vraćenih lica na Kosovo (2018-2022), Nacionalnu strategiju Republike Kosovo i Akcioni plan za integrisano upravljanje granicom (2013-2018), Nacionalnu strategiju za borbu protiv trgovine ljudima i Akcioni plan (2015-2019) i Nacionalnu strategiju za dijasporu (2019-2023)

Između 2009. i 2018, Vlada je usvojila dve strategije za migracije.⁶⁶ Oba imaju za cilj sledeće objektive:

- 1 - Sprečavanje neregularne i promovisanje legalne migracije;**
- 2 - Poboljšanje upravljanja zakonitom i cirkularnom migracijom;**
- 3 - Pretvaranje migracija u pozitivan faktor ekonomskog razvoja**

Stoga je Vladin fokus uglavnom bio na sprečavanju neregularnih migracija i promovisanju legalnih i prihvaćenih puteva redovne i cirkularne migracije, kao i na transformaciji migracija u priliku za socijalno-ekonomski razvoj zemlje. Oba dokumenta uglavnom nisu uspela da ispune svoje ciljeve. Prvo, Ministarstvo unutrašnjih poslova nije bilo u stanju da se nosi sa rastućim talasima neregularne emigracije od 2014. do 2015. Vlada je usvojila i uložila mnogo u sprečavanje neregularnih migracija putem readmisije i reintegracije repatrisanih osoba; međutim, masovni porast migranata pokazao je da su obe nedovoljne.

Rešavanje problema neregularne migracije u to vreme je bilo više reaktivno nego proaktivno. Vezano sa tim, iako se većina aktivnosti u Nacionalnom akcionom planu za migracije 2013-2018 bavila neregularnom migracijom, sa fokusom na prevenciju, nije se bavila faktorima podsticaja i privlačenja. Štaviše, Rezolucija Skupštine o sprečavanju neregularne migracije je između ostalog pozvala na kampanje podizanja svesti i informisanja građana o posledicama neregularne migracije i efikasnoj i efektivnoj primeni politika readmisije i reintegracije, pojačanim graničnim kontrolama, istraživanju i krivičnom gonjenju pojedinaca, kao i grupa koje pomažu krijumčarenje migranata.⁶⁷

Drugo, ostale institucije sa mandatom da vode i upravljaju redovnom i cirkularnom migracijom, tj. Ministarstvo rada i socijalne zaštite i Ministarstvo spoljnih poslova, nisu uspele da pregovaraju o bilateralnim sporazumima o cirkularnoj i radnoj migraciji. Vladi je nedostajala vizija da ih sklopi, dok ni države članice EU takođe nisu bile voljne da pregovaraju o takvim sporazumima.⁶⁸ Međutim, nakon masovne migracije Kosovaca u 2014-2015, neke evropske zemlje, tj. Nemačka, ubrzano su angažovale kosovske vlasti i pregovarale o sporazumima o legalnoj migraciji. Takođe postoje nepotvrđeni izveštaji da je Kosovo, odnosno Ministarstvo rada i socijalne zaštite, započelo pregovore sa odgovarajućim nemačkim vlastima o zaključivanju bilateralnog

---

⁶⁶ Ove strategije ističu veze migracije i ekonomskog razvoja, ali ne pominju nikakve posebne mere povezane sa razvojnim politikama vezanim za migracije. Vidi Vladinu državnu strategiju za migracije 2013 - 2018, dostupno na, http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/STATE_STRATEGY_ON_MIGRATION_ACTION_PLAN_2013-2018.pdf

⁶⁷ Skupština je 2. februara 2015. donela Rezoluciju o sprečavanju ilegalnih migracija koja je, između ostalog, imala za cilj stvaranje radnih mesta i obezbeđivanje resursa za borbu protiv ilegalnih migracija, vidi više ovde Lajmi.net, Rezolucija o sprečavanju ilegalnih migracija (dokument na albanskom), 5. februar 2015, dostupno na, <https://lajmi.net/rezoluta-per-parandalimin-e-migrimit-illegal-dokument/?page1=19538>

⁶⁸ Intervju sa zvaničnikom VUM-a, Priština, 5. avgust 2019.

sporazuma u vezi regularne i cirkularne migracije. Ipak, zbog osjetljivosti, ovi pregovori su zasad van javnog diskursa. Ovaj sporazum može odrediti ključne aspekte regularne emigracije Kosovaca, uključujući priznavanje diploma i beneficije za Kosovo, itd.

Pored toga, u poslednjih pet godina, Nemačka je masovno investirala u privlačenje kosovskih kvalifikovanih stručnjaka. Kroz svoje razvojne agencije, nemačka vlada je podržala kosovske vlasti u izgradnji veština potencijalnih migranata pružajući institucionalnu podršku Agenciji za zapošljavanje i regionalnim kancelarijama, unapređujući ekonomsku saradnju preko Nemačke privredne komore; pružajući podršku institucijama za SUO u usklađivanju njihovih programa sa zahtevima tržišta rada, povećavajući broj izdatih viza za potrebe zapošljavanja itd. Štaviše, stupanjem na snagu „Zakona o kvalifikovanoj imigraciji“ Nemačka teži da olakša useljavanje kvalifikovanih stručnjaka iz ne-EU zemalja kako bi popunila masovni nedostatak kvalifikovanih radnika, što će nesumnjivo povećati broj kvalifikovanih stručnjaka sa Kosova koji emigriraju u Nemačku radi zapošljavanja.⁶⁹

Treće, obe gore pomenute strategije migracije između 2009. i 2018. nisu imale nikakve instrumente praćenja i ocene. U obe je bila predviđena odgovornost Sekretarijata za strategije (pri Ministarstvu unutrašnjih poslova) koji bi redovno nadgledao sprovođenje strategije i izveštavao svakog kvartala. Kao što je predviđeno Vladinom Uredbom br. 36/2013 o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), član 44. definiše dužnosti i odgovornosti Sekretarijata, naime nadgledanje, ocenjivanje i izveštavanje o nivou sprovođenja svih strateških dokumenata u mandatu MUP-a.⁷⁰ MUP već ima veliki broj strategija, a Sekretariat za strategije je uspeo da efikasno nadgleda samo nekoliko odabranih strateških dokumenata zbog ograničenih kapaciteta i nejasnih aranžmana za praćenje. **Nacionalna strategija za migracije 2013-2018** nije bila jedna od njih.⁷¹

Iako se VUM potudio da redovno prati i izveštava o sprovođenju strategije i izradio neke izveštaje, opšti aranžman nije bio dobro organizovan i koherentan. Kao rezultat, **Nacionalna strategija za migracije 2013-2018** je slabo primenjena i nije adekvatno nadgledana ni o njoj nije izveštavano.⁷²

---

⁶⁹ DW, "Objašnjene novog nemačkog zakona o radnoj imigraciji", 1. mart 2020. dostupno na <https://www.dw.com/en/germany-s-new-labor-immigration-law-explained/a-52575915>

⁷⁰ Uredba (VRK) br. 36/2013 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova Kosova, dostupno na <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=9002>

⁷¹ Intervju sa stručnjakom za migracije, Priština, 17. septembar 2020.

⁷² Intervju sa zvaničnicima MUP-a, Priština, 7. avgust 2019.

NOVI NACRT STRATEGIJE ZA MIGRACIJE (2020 - 2024)

Vlada Kosova je 2019. pokrenula rad na izradi **Nacrt strategije za migracije i akcioni plan 2019-2023** (sada ažuriran na 2020-2024), koja je predstavljena u junu 2019, ali nije usvojena zbog političkih dešavanja ostavkom premijera i raspuštanjem Skupštine. Ovaj dokument i prateći akcioni plan su izrađeni uz podršku donatora.⁷³ Kancelarija za strateško planiranje u Kancelariji premijera trenutno proučava strategiju i uskoro će je proslediti na usvajanje. Dokument ima pet strateških ciljeva, 14 specifičnih ciljeva i 69 mera za sprovođenje:

1. Upravljanje redovnim migracionim kretanjima - Upravljanje procesom redovne migracije; izrada politike i šeme usmerene na upravljanje imigracijom u svrhu zapošljavanja i stvaranje uslova za privlačenje imigranata sa kvalifikacijama zasnovanim na potrebama tržista rada i konsolidovanje sistema za integraciju stranaca. Ovaj cilj predviđa mere povezane sa upravljanjem redovnom migracijom, uključujući emigraciju Kosovaca i imigraciju stranaca.⁷⁴ Preciznije, aktivnosti u okviru ovog cilja usmerene su na pokretanje i zaključivanje bilateralnih sporazuma na polju regularne emigracije (cirkularna/sezonska migracija); pružanje adekvatnih savetodavnih i informativnih usluga za potencijalne migrante, razvijanje profesionalnih veština za građane usmerene na tržista rada u državama članicama EU; utvrđivanje godišnjih kvota za zapošljavanje stranaca i redefinisanje institucionalnog mehanizma za izdavanje radnih dozvola; Privlačenje imigranata sa specifičnim veštinama na osnovu potreba tržista rada; konsolidovanje sistema za integraciju stranaca itd.

2. Obezbeđivanje sigurne i regularne migracije - Bavljenje problemom neregularne migracije (neregularne imigracije i emigracije) i preduzimanje mera kao što su informativne kampanje o pravima i obavezama bezviznog putovanja u šengenskom prostoru, kao i druge radnje povezane sa upravljanjem stanjem nakon vizne liberalizacije poput pojačane granične kontrole, itd. Takođe, ovaj cilj se nadovezuje na već dobro uspostavljeni sistem sprečavanja neregularnih migracija jer se broj neregularnih migranata koji koriste Balkansku rutu povećava, dok Kosovo postaje tranzitna zemlja⁷⁵. U okviru ovog cilja predviđeno je nekoliko intervencija čiji je cilj

---

⁷³ Nacrt strategije za migracije 2020-2024 je izrađen uz podršku EU, GIZ, SDC, ICITAP, IOM i UNHCR. Ove organizacije takođe su se obavezale da će pomoći u postizanju određenih ciljeva. Cilj 1 će uključiti GIZ, cilj 2 će uključiti EU (kroz regionalni projekat), SDC, GIZ, UNHCR, ICITAP, IOM, a cilj 3 će uključiti UNHCR, dok će SDC i projekat koji finansira Švajcarska 'Jačanje migracionih organa za upravljanje migracijama' (MIMAK) biti uključeni u ciljeve 4 i 5.

⁷⁴ Imigracija na Kosovu: 5,832 u 2017, 6,762 u 2018 i 6,066 u 2019. Podaci Kosovske agencije za statistiku

⁷⁵ Procenjuje se da je oko 8.500 izbeglica i migranata stiglo u balkanske zemlje u prvom tromesečju 2019, što ih čini najčešće korišćenom rutom putovanja prema Evropi, Balkan i migraciono čvoriste i trendovi, Save the Children Izbeglice i migranti na ruti Zapadnog Balkana, Regionalni pregled, januar - mart 2019, dostupno na, https://resourcecentre.savethechildren.net/node/15379/pdf/refugees_and_migrants_balkans_overview_q1_2019_sc_bmdh_data.pdf U prva dva meseca 2020. preko 900 imigranata je ušlo na Kosovo, većina ne traži zahteve za azil, pročitaj više na Gazeta Express, Kako imigranti borave ilegalno na Kosovu, 2. mart 2020, dostupno na, <https://www.gazetaexpress.com/si-po-qendrojne-ilegalisht-emigrantet-ne-kosove/>

jačanje saradnje u vezi sa povratkom i readmisijom sa zemljama porekla; unapređenje opreme za dobijanje biometrijskih podataka migranata i izbeglica; priprema infrastrukture za integraciju u EURODAC⁷⁶; unapređenje sistema upravljanja granicama; istraživanje i gonjenje slučajeva koji uključuju krijumčarenje migranata, specijalizovanu obuku usmerenu na rano otkrivanje potencijalnih žrtava trgovine migrantima itd.

3. Jačanje sistema međunarodne zaštite - Nadovezivanje na sistem koji je već razvijen za međunarodnu zaštitu ulaganjem u jačanje kapaciteta povezanih sa kvalitetom i trajanjem procesa donošenja odluka. Ovaj cilj sadrži jednu meru za dalje jačanje sistema azila kroz jačanje sposobnosti organa koji se bave migracijama i fokusiranje na ranjive grupe kojima je potrebna međunarodna zaštita, u skladu sa preporukom iz Izveštaja Evropske komisije za zemlju za 2019.⁷⁷

4. Upravljanje unutrašnjom imigracijom - Izrada javnih politika u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, socijalne dobrobiti, planiranja budžeta, spoljnih investicija itd. usmerenih na održivi socio-ekonomski razvoj koji odražava unutrašnja migraciona kretanja u zemlji. Ovaj cilj postavlja radnje za sprovođenja sveobuhvatne provere postojećeg sistema čiji je cilj identifikovanje pravnih, proceduralnih, institucionalnih praznina i praznina povezanih sa kapacitetima u vezi sa unutrašnjim migracionim kretanjima, a praćene drugim intervencijama vezanim za pravnu, institucionalnu i IT infrastrukturu, kako bi se rešilo pitanje nedostatka administrativnih podataka u vezi sa unutrašnjim migracijama unutar zemlje. Predviđene su i posebne aktivnosti za izgradnju kapaciteta službenika na lokalnom nivou zaduženih za sprovođenje zakonodavstva koje se odnose na prijavljivanje promene prebivališta i radnje za podizanje svesti kako bi se građani podstakli da se pridržavaju važećih zakonskih odredbi. Pravilno funkcionišući sistem unutrašnjih migracija doprinosi planiranju centralnog budžeta i omogućava tačna izdvajanja za opštine. Vredi napomenuti da strategija 2020-2024 nastoji da se pozabavi izazovima unutrašnje migracije iz strateške perspektive.

5. Poboljšanje sistema upravljanja migracijama - Dalje, unaprediti kapacitete i međuinstitucionalnu koordinaciju na polju migracija unapređivanjem uloge i delokruga rada Vladine uprave za migracije (VUM). Ovaj cilj odražava potrebu za jačanjem upravljanja migracijama sa strukturnog stanovišta unapređivanjem međuinstitucionalne saradnje i koordinacije u okviru VUM. U okviru ovog cilja predviđene su mere, poput usvajanja Uredbe o VUM i procedura rada; funkcionalizacija sistema za upravljanje migracijama i povezivanje sa drugim bazama podataka relevantnim za upravljanje migracijama; organizovanje tematskih okruglih stolova o pitanjima vezanim za migracije, pokretanje zahteva za članstvo u međunarodnim inicijativama/

---

⁷⁶ EURODAC je evropska baza podataka o daktiloskopiji azila https://ec.europa.eu/knowledge4policy/dataset/ds00008_en

⁷⁷ „Za postupke azila, nadležni organi su poboljšali svoj kapacitet za ocenjivanje zahteva za azil na osnovu osnovanosti zahteva, ali potrebna je dalja obuka kako bi se obezbedile bolje ocene o meritumu. Takođe, treba obezbediti dodatne kapacitete za postupke koji se tiču maloletnika bez pratnje”, Evropska komisija Izveštaj za Kosovo* za 2019, Brisel, 29. maj 2019, str. 41

organizacijama kao što su Budimpeštanski proces, Globalni forum o migraciji i razvoju, Konferencija generalnih direktora imigracionih službi, Praški proces itd; a sa ciljem jačanja uloge VUM osnaživanjem zakonodavstva, predlaganjem izrade politika zasnovanih na dokazima, uključujući povećanje vidljivosti kako na domaćem tako i na međunarodnom nivou.

Usvajanje strategije je na čekanju do daljnog. Sa padom Vlade i drugim događajima, malo je verovatno da će se uskoro vratiti na dnevni red nove vlade. Međutim, neke mere i aktivnosti u okviru različitih ciljeva su već sprovedene, uključujući:

- ***Usvajanje uredbe o integraciji stranaca (Aktivnost 1.3.1)***
- ***Napredni sistem upravljanja granicom za automatsko računanje trajanja boravka stranaca (Aktivnost 2.3.2)***
- ***Informativni sistem upravljanja migracijama je dizajniran i testiran i sada je u procesu povezivanja sa drugim relevantnim bazama podataka (vezano za cilj 5.2)***
- ***Izrađen projektni zadatak za studiju izvodljivosti o unutrašnjim migracijama (vezano za aktivnost 5.2.2)***

Postalo je česta pojava da javne institucije na Kosovu prilikom dizajniranja strategija dodaju unapred planirane ili tekuće aktivnosti strateškim ciljevima radi poboljšanja ocene sprovođenja. Kao rezultat, gore pomenute aktivnosti su se mogle sprovesti pre usvajanja strategije. Takav razvoj događaja podrazumevaće potrebu za ažuriranjem nacrta strategije i revidiranjem budžeta pre usvajanja. Ovo takođe može biti prilika za izmenu određenih odeljaka strategije i akcionog plana u skladu sa najnovijim dešavanjima.

MEHANIZMI PRAĆENJA I IZVEŠTAVANJA PREMA NOVOM NACRTU STRATEGIJE O MIGRACIJI 2020-2024		
Mehanizam praćenja i izveštavanja	Odgovorni organ za izradu izveštaja	Finalizacija izveštaja
Šestomesečni izveštaj o primeni	Sekretarijat za strategije pri Ministarstvu unutrašnjih poslova	Vladina uprava za migracije /Sekretarijat za strategije pri Ministarstvu unutrašnjih poslova
Godišnji izveštaj o primeni	Sekretarijat za strategije pri Ministarstvu unutrašnjih poslova	Potpisuje generalni sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova
Konačni izveštaj	Sekretarijat za strategije pri Ministarstvu unutrašnjih poslova	Potpisuje ministar unutrašnjih poslova

Nadgledanje i izveštavanje bili su jedan od najslabijih elemenata prethodne strategije. Uloženi su naporci da se obezbedi da nacrt strategije sadrži kvalitetno i korisno praćenje i izveštavanje, posebno za međusektorsku politiku kao što je migracija. To uključuje proces praćenja i

izveštavanja sa odgovornostima i kalendarom, kao što je predstavljeno ispod:

INSTITUCIONALNI MEHANIZMI UKLJUČENI U MIGRACIJE PREMA NOVOM NACRTU STRATEGIJE O MIGRACIJI 2020-2024		
Nacionalni koordinator za migracije	Vladina Uprava za migracije	Ministarstvo unutrašnjih poslova
Ministarstvo spoljnih poslova	Ministarstvo za dijasporu i strateška ulaganja	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije	Ministarstvo za zajednice i povratak	Ministarstvo za ekonomski razvoj
Ministarstvo za evropske integracije:	Ministarstvo finansija	Kosovska agencija za statistiku
Centralna banka Kosova (CBK)		

Sekretarijat za strategije pri Ministarstvu unutrašnjih poslova zahteva i objedinjuje sve podatke i informacije za resorna ministarstva i druge institucije. Zauzvrat, resorna ministarstva i institucije pružaju informacije o problemima i rizicima kao i mogućim daljim koracima za njihovo rešavanje. O njima će naknadno razgovarati i analizirati VUM i izvestiti nacionalnog koordinatora za migracije. Pored toga, postoji obrazac koji opisuje šta će svaki izveštaj sadržavati, zajedno sa rokovima i alatima koji će se koristiti u praćenju i izveštavanju.

Dok obrasci pružaju strukturu, oni ne rešavaju neke od ključnih problema koji su pronađeni u ovim izveštajima, poput opisno-administrativnih informacija i nedostatka analize. Obrazac takođe zanemaruje ključne dimenzije ocene, prema *Priručniku za planiranje, izradu i praćenje strateških dokumenata i njihovih akcionih planova*, kao što su relevantnost, efektivnost, efikasnost, uticaj i održivost.⁷⁸ Takođe, s obzirom na nedovoljno učešće i doprinos drugih institucionalnih članova u prošlosti i na lošu koordinaciju između državnih institucija vlasti u vezi sa planiranjem i sprovođenjem politika, ovaj mehanizam praćenja i izveštavanja može nastaviti da predstavlja problem u praksi.

MODIFIKOVANJE STRATEGIJE

Nacrt strategije ispunjava sve zakonske i druge zahteve prema Administrativnom uputstvu za planiranje i izradu strateških dokumenata, uključujući definisanje osnovica, pojašnjenje budžeta i postavljanje ciljnih vrednosti.⁷⁹ Ipak, dokument zahteva dalja poboljšanja; ne sadrži komponente

⁷⁸ Kancelarija za strateško planiranje, Priručnik za planiranje, izradu i praćenje strateških dokumenata i njihovih akcionih planova, januar 2019, dostupno na <http://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2019/02/MANUAL-P%C3%8BR-PLANIFIKIMIN-HARTIMIN-DHE-MONITORIMIN-E-DOKUMENTEVE-STRATEGIJE-DHE-PLANEVE-T%C3%8B-TYRE-T%C3%8B-VEPRIMIT.pdf>

⁷⁹ Administrativno uputstvo (VRK) 07/2018, dostupno na <http://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2018/04/UDH%C3%8BZIMI-ADMINISTRATIV-QRK-NR.-07-2018-P%C3%8BR-PLANIFIKIMIN->

"razvoja" koje su međusobno povezane sa migracijom i ne uspeva da odgovori na najvažnija pitanja zasnovana na međusektorskom pristupu. Trenutno postoji nekoliko politika koje se odnose na migracije i dijasporu, ali te politike su donekle fragmentirane i ne doprinose socio-ekonomskom razvoju zemlje. Jedan od primarnih nedostataka **Nacionalne razvojne strategije** Kosova, koja je glavni politički dokument u oblasti razvoja, povezan je sa činjenicom da u potpunosti zanemaruje migracije kao razvojno sredstvo. Slično tome, **Strategija za dijasporu** se uglavnom usredsređuje na socijalnu, političku i kulturnu inkluziju diaspore. Ipak, ne predviđa politike koje bi podstakle veće angažovanje diaspore u ekonomskom i socijalnom razvoju zemlje.

Stoga, kosovska Vlada treba da revidira trenutne politike i izradi nove strateške dokumente zasnovane na konceptu migracije i razvoja koji imaju za cilj maksimalizovanje potencijala diaspore u ekonomskom rastu Kosova. Ove strategije treba uskladiti tako da se aktivnosti i mere mogu koordinisati između ministarstava i institucija. U međuvremenu, ohrabruje se Vlada da u sledećih 3-5 godina započne sa planiranjem i izradom sveobuhvatne 'krovne' strategije o migracijama koja pokriva relevantna područja politika, kao što su upravljanje granicama i migracijama, unutrašnja migracija, reintegracija, readmisija, integracija stranaca, diaspora, trgovina ljudskim bićima, krijumčarenje migranata itd.

Nacrt strategije takođe treba dalje uskladiti sa novim globalnim inicijativama i politikama o migracijama, kao što je Globalni pakt o migraciji (GPM).⁸⁰ GPM je prvi sporazum koji je ispregovaran između vlada, a izrađen pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, koji holistički i sveobuhvatno pokriva sve dimenzije regularne i uređene migracije. GPM je neobavezujući dokument koji poštije suvereno pravo država da određuju svoju nacionalnu migracionu politiku,

Globalni pakt za sigurnu, urednu i regularnu migraciju (GPM)

Objektivi

1. Prikupljati i koristiti tačne i raščlanjene podatke kao osnovu za politike zasnovane na dokazima;
2. Minimalizovati negativne pokretače i strukturne faktore koji prisiljavaju ljudе da napuste zemlju porekla;
3. Pruzati tačne i pravovremene informacije u svim fazama migracija;
4. Osigurati da svi migranti imaju dokaze o svom pravnom identitetu i odgovarajuće isprave;
5. Poboljšati dostupnost i fleksibilnost puteva regularnih migracija;
6. Olakšati pravedno i etičko zapošljavanje i uslove zaštite koji osiguravaju dostojanstven rad;
7. Rešavati i smanjivati ranjivost u migracijama;
8. Spašavati živote i uspostavljati koordinisane međunarodne napore u traganju za nestalim migrantima;

[DHE-HARTIMIN-E-DOKUMENTEVE-STRATEGIJE-DHE-PLANEVE-T%C3%8B-VEPRIMIT-28-03-2018.pdf](https://www.un.org/documents/1829773/DHE-HARTIMIN-E-DOKUMENTEVE-STRATEGIJE-DHE-PLANEVE-T%C3%8B-VEPRIMIT-28-03-2018.pdf)

⁸⁰ Ovaj proces je završen 10. decembra 2018. usvajanjem Globalnog pakta od strane većine država članica UN-a na Međuvladinoj konferenciji u Marakešu, Maroko, koji je uskoro propraćen [formalnim usvajanjem na Generalnoj skupštini UN-a, 19. decembra](#).

9. Jačati transnacionalni odgovor na krijumčarenje migranata;
10. Sprečavati, suzbijati i iskorenjivati trgovinu ljudima u kontekstu međunarodnih migracija
11. Upravljati granicama na integrisan, siguran i koordinisan način
12. Jačati sigurnost i predvidivost u migracijskim postupcima s ciljem odgovarajućeg analitičkog pregleda, procene i upućivanja;
13. Koristiti migracijski pritvor samo kao krajnju meru i raditi na zamenjujućim rešenjima;
14. Poboljšati konzularnu zaštitu, pomoći i saradnju tokom migracionog ciklusa;
15. Omogućiti migrantima pristup osnovnim uslugama;
16. Osnažiti migrante i društva da ostvare punu inkluziju i društvenu koheziju;
17. Eliminisati sve oblike diskriminacije i promovisati javni diskurs zasnovan na dokazima za oblikovanje percepcije migracija;
18. Ulagati u razvoj veština i olakšati međusobno priznavanje veština, kvalifikacija i kompetencija;
19. Stvarati uslove za migrante i dijasporu da u potpunosti doprinesu održivom razvoju u svim zemljama;
20. Promovisati brži, sigurniji i jeftiniji prenos novčanih doznaka i podsticati finansijsku inkluziju migranata;
21. Sarađivati u olakšavanju sigurnog i dostojanstvenog povratka i readmisije, kao i održive reintegracije;
22. Uspostaviti mehanizme za prenos prava na socijalno osiguranje i ostvarenih naknada;
23. Jačati međunarodnu saradnju i globalno partnerstvo za sigurne, uređene i regularne migracije;

njihov prerogativ da upravljaju migracijama. GPM pokazuje posvećenost međunarodnoj saradnji u oblasti migracija.

Kosovo, zbog svog međunarodnog statusa, nije pozvano da potpiše deklaraciju; međutim, može jednostrano podržati GPM i njegove principe/ciljeve. U tom kontekstu, kosovske vlasti trebaju da razmotre sledeće ciljeve GPM-a od posebnog značaja kako bi se obezbedila sigurna, uredna i regularna migracija.⁸¹

GLOBALNI PAKT O MIGRACIJAMA CILJEVI KOJI SU RELEVANTNI ZA KOSOVO

CILJ 1	Prikupljati i koristiti tačne i raščlanjene podatke kao osnovu za politike zasnovane na dokazima;
CILJ 2	Minimalizovati negativne pokretače i strukturne faktore koji prisiljavaju lude da napuste zemlju porekla;
CILJ 3	Pružati tačne i pravovremene informacije u svim fazama migracija;
CILJ 5	Poboljšati dostupnost i fleksibilnost puteva regularnih migracija;
CILJ 6	Olakšati pravedno i etičko zapošljavanje i uslove zaštite koji osiguravaju dostojanstven rad;
CILJ 12	Jačati sigurnost i predvidivost u migracijskim postupcima s ciljem odgovarajućeg analitičkog pregleda, procene i upućivanja;
CILJ 14	Poboljšati konzularnu zaštitu, pomoći i saradnju tokom migracionog ciklusa
CILJ 15	Omogućiti migrantima pristup osnovnim uslugama;

⁸¹ Intervju sa stručnjakom za migracije, Priština, 26. septembar 2020

CILJ 18	Ulagati u razvoj veština i olakšati međusobno priznavanje veština, kvalifikacija i kompetencija;
CILJ 19	Stvarati uslove za migrante i dijasporu da u potpunosti doprinesu održivom razvoju u svim zemljama;
CILJ 20	Promovisati brži, sigurniji i jeftiniji prenos novčanih doznaka i podsticati finansijsku inkluziju migranata;
CILJ 21	Saradivati u olakšavanju sigurnog i dostojanstvenog povratka i readmisije, kao i održive reintegracije;

Iako se nastoji da se usvoje gore pomenuti ciljevi Globalnog pakta o migracijama, njihov širok delokrug može se pokazati problematičnim u primeni, posebno sa ograničenim kapacitetima Kosova. Sadašnja situacija zahteva dalje jačanje struktura za upravljanje migracijama, posebno uloge VUM-a, što je vidljivo iz ciljeva nacrt strategije. Takođe postoji nekoliko prepreka za međunarodnu saradnju koje treba uzeti u obzir, posebno u velikom obimu kako zahteva VUM, a pogotovo u koordinaciji, praćenju i izveštavanju i finansiranju. Međutim, preporučuje se da se fokus usmeri na najizvodljivije ciljeve i koji će se baviti najvažnijim kosovskim pitanjima kao što su emigracija mladih i „odliv mozgova“. Ovi ciljevi mogu rukovoditi vladin pristup migraciji.

Za razliku od prethodne, nacrt strategije ne ukazuje, bar ne detaljno, na bilo koji put za saradnju sa stručnjacima i civilnim društvom. Odnosi sa potonjim su se ranije pokazali kao korisni u prethodnoj strategiji, posebno u pružanju pravne pomoći tražiocima azila i psihološkom savetovanju tamo gde je to potrebno. Preporučuje se da se ova saradnja ojača i proširi na druga šira područja vezana za migracije, kao što su kampanje javnog informisanja, borba protiv trgovine ljudima, migracija radne snage, ljudska prava migranata itd.

Na nacrt strategije snažno utiču događaji emigrantske krize 2014. i 2015., koji su razotkrili neefikasnost kosovskog upravljanja migracijama i predstavlja pokušaj njihovog jačanja, pre svega usmeren na sprečavanje neregularnih migracija i efikasno upravljanje regularnim oblicima migracije. Kao rezultat, u njoj se ne pominju nikakve posebne aktivnosti ili mere povezane sa razvojnim politikama vezanim za migracije, iako se priznaju veze između migracije i ekonomskog razvoja. Štaviše, Vlada je uveliko svesna sve zabrinjavajuće situacije „odliva mozgova“, koja je ovlaš spomenuta u samom nacrtu strategije.⁸² Ipak, nedostaju mere ili mehanizmi za njeno direktno rešavanje. Ako se ne adresira, „odliv mozgova“ može dovesti do gubitka ukupne raspoložive radne snage na Kosovu.

⁸² Ministarstvo unutrašnjih poslova, Državna strategija o migraciji 2019-2023, str. 10

Vlada mora biti oprezna u shvatanju cirkularne migracije kao jednostavnog rešenja složenijih problema u migraciji i razvoju vezanom za migracije. Postoje prednosti za slanje u zemlje putem kružne migracije, poput „prenosa znanja“ i doznaka, ali migracija ne ostaje u stalnoj etapi i dugoročno je nepredvidljiva.

Kao dokument koji je uglavnom izradilo Ministarstvo unutrašnjih poslova, strategija zadržava uski fokus na upravljanju kretanjem migranata kao pitanjem vezanim za bezbednost, ali ne i sveobuhvatniji pristup politici koji se bavi dalekosežnim posledicama migracija u različitim oblastima, uključujući zdravstvo, obrazovanje, rad i bezbednost. Kao takav, nacrt strategije ne uključuje načine za smanjenje pokretača emigracije kroz potencijalne aktivnosti za suzbijanje dominantnih faktora podsticaja u neefikasnim javnim službama i nedostatku mogućnosti za zaposlenje. Da bi nacrt strategije bio sveobuhvatniji i sa širim pristupom politici, potrebno je ranije učešće međuinsticionalnih članova višeg nivoa u procesu donošenja politika, posebno ako uključuje politike za podršku stvaranja radnih mesta i unapređenja obrazovanja i zdravstvene zaštite. Ovim će se nacrt strategije proširiti više od pojma cirkularne migracije i ka suočavanju sa prethodno pomenutim faktorima podsticaja migracije.

Trenutno je jedini mehanizam u nacrtu strategije koji migraciju dovodi u središte diskusije u središtu vlade je konačni izveštaj koji se podnosi Odboru za strateško planiranje. Postoje mogućnosti za resorna ministarstva da obaveste Kancelariju za strateško planiranje (KSP) u vezi sa bilo kakvim problemom koji se može pojaviti tokom primene ili promenom okolnosti, a koja zauzvrat predlaže radnje Odboru za strateško planiranje.

Upravljanju migracijama na Kosovu nedostaje vertikalna i horizontalna struktura potrebna za rešavanje pitanja politika i sprovođenje novih politika, a o tome se ne govori u nacrtu strategije. Jačanje vladine Uprave za migracije je korak u dobrom smeru, ali mora ići dalje, posebno u pogledu njenog sastava i mandata. Trenutni sastav vladine Uprave za migracije sastoji se od članova koji dužnosti obavljaju u sekundarnom svojstvu naspram glavnih dužnosti i odgovornosti u svojim institucijama. To dovodi do brojnih poteškoća navedenih u celom izveštaju. Da bi rešili ove poteškoće, članovi vladine Uprave za migracije trebalo bi da služe u primarnom svojstvu i jedinom skupu dužnosti i odgovornosti. To zahteva da se VUM-u dodeli veći značaj, pravno i politički, kao centralni institucionalni mehanizam za migraciju kroz zakonske akte.

STRATEGIJA O DIJASPORI

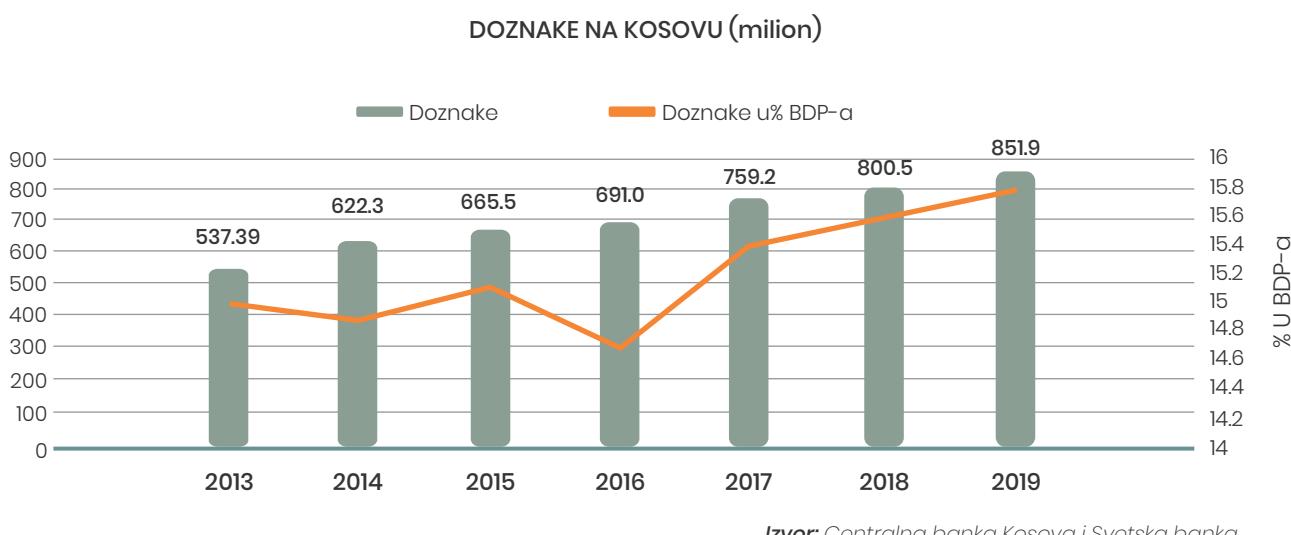
Drugi dokument je **Nacrt strategije o dijaspori za 2020-2024**, koji je trenutno u javnim konsultacijama. Ovaj dokument ima tri strateška cilja:

Očuvanje i razvijanje identiteta pripadnika dijaspore;

Promovisanje i unapređenje političkih i socijalnih prava dijaspore;

Uloga dijaspora u socio-ekonomskom razvoju;

Dokument prvenstveno ima za cilj održavanje veza između dijaspore i Kosova. Fokusira se uglavnom na socijalnu, političku i kulturnu inkluziju dijaspore; međutim, ne pruža platformu za doprinos dijaspore ekonomskom razvoju Kosova, uzimajući u obzir i doznake i doprinose direktnim stranim investicijama (DSI). Otprilike 60% DSI odlazi u građevinski sektor, pretežno iz zemalja u kojima je smeštena većina dijaspore.⁸³ U 2018. je primljeno 800.6 miliona evra u obliku doznaka, u poređenju sa 759.2 u 2017.⁸⁴

Sa druge strane, iako Centralna banka Kosova nije objavila svoje podatke za 2019, preliminarni nalazi sugeriju da su doznake za 2019. premašile 800 miliona evra. Ipak, trenutna situacija sa izbijanjem Covid-19 najverovatnije će uticati na doznake. To je već očigledno u poređenju sa doznakama primljenim u martu 2020. (64 miliona evra) sa onima u martu 2019. (72 miliona evra).⁸⁵

Vredi napomenuti da se doznake prvenstveno koriste za potrošnju i čine vitalni doprinos za domaćinstva. Vezano sa tim, Vlada treba da istraži izradu pogodnih politika i intervencija koje bi mogle da pomognu u transformaciji tokova doznaka dijaspore iz socijalne podrške i potrošnje u alat za investiranje u privatni sektor, koji bi podržao ekonomski rast i otvaranje novih radnih mesta u srednjoročnom i dugoročnom periodu.

Vlada treba da definiše jasnu viziju migracije u korist ekonomskog razvoja zemlje i preuzimanje konkretnih mera za podsticanje ulaganja dijaspore u različite ekonomske sektore. Sa druge

⁸³ Vidi Ministarstvo unutrašnjih poslova, Profil lakše migracije na Kosovu 2017, str. 40, dostupno na, [https://mpb.rks-gov.net/DocumentsShpalljet/LIGHT%20MIGRATION%20PROFILE%202017%20\(ENG\).pdf](https://mpb.rks-gov.net/DocumentsShpalljet/LIGHT%20MIGRATION%20PROFILE%202017%20(ENG).pdf)

⁸⁴ Podaci prikupljeni iz Godišnjih izveštaja Centralne banke Kosova dostupni na, <https://bqk-kos.org/eag/>

⁸⁵ MONITOR, „Dijaspora pogođena virusom korona, manji iznos miliona poslat na Kosovo“ 24. april 2020, dostupno na <https://www.monitor.al/diaspora-e-prekur-nga-koronavirusi-miliona-euro-me-pak-te-derguara-ne-kosove/>

strane, vlada migraciju uglavnom vidi u smislu dijaspore. Iako čine značajnu i vitalnu komponentu kosovskog društva, Vlada treba da se preusmeri i stvori uslove koji podstiču ljudе da ostanu u zemlji i podrže razvoj iznutra, a ne spolja.⁸⁶

ZAKLJUČCI

Migracije imaju dalekosežne efekte za sve sfere društva. Imajući ovo na umu, postoji potreba za sveobuhvatnom politikom i javnom raspravom i debatom u vezi sa migracionim trendovima koji utiču na društveni i ekonomski razvoj. Dok je regularna migracija korisna za zemlje odredišta i porekla, ona takođe utiče na demografske strukture i socio-ekonomsku perspektivu. Vezano sa tim, Vlada treba da izradi politike zasnovane na dokazima i da sproveđe detaljnu analizu faktora podsticaja i privlačenja koji pokreću emigraciju građana radi zapošljavanja u zemljama EU. Nedostatak mogućnosti za zapošljavanje i slaba ekonomija mogu biti značajni podsticajni faktori, ali treba napomenuti da zemlje odredišta traže Kosovce za zaposlenje u određenim sektorima. U skladu sa ovim, dubinska ocena potreba tržišta rada, uz fokus na žene i omladinu, povezana sa programima obrazovanja i obuke, stimulisala bi zapošljavanje.

Pozitivno je to što se od 2016. neregularna emigracija Kosovaca smanjivala iz godine u godinu; ipak, mere namenjene rešavanju uzroka neregularne emigracije treba da ostanu (ostanu ili se sprovode) na mestu, kao što predviđa nova Nacionalna strategija o migracijama 2020-2024. Kosovo je u procesu vizne liberalizacije sa Evropskom unijom i u budućnosti će se eventualno primenjivati bezvizni režim. Nacionalne vlasti treba da preduzmu mere za upravljanje procesom, posebno kako bi izbeglo prekoračenje 90-dnevног boravka u zemljama Šengena, jer bi njegova zloupotreba automatski spadala u kategoriju „neregularne migracije“.

Kosovo primenjuje međunarodne i EU standarde o migracijama i domaćе zakonodavstvo, iako je okvir politika fragmentiran. Primena istih je takođe nedovoljna zbog nedelotvornih mehanizama praćenja, posebno kada je reč o strategiji migracije. U tom pogledu, pravilno funkcionisanje vladine Uprave za migracije i predloženog Sekretarijata su od najveće važnosti.

VUM je sastavila nekoliko predloga politika i preporuka vezanih za migraciju i migracione profile. Ipak, druge javne institucije nisu adresirale takve preporuke i predloge politika ili ih odrazile u sektorskim strategijama koje pogađa migracija. Isto tako, mehanizam praćenja treba da osigura sektorni pristup razvoju politika.

---

⁸⁶ Novi Vladin plan za 2020. objavljen 6. marta 2020. godine uključuje mehanizme upravljanja granicama, tok upravljanja migracijama, zaštitu od krijumčarenja, pakete socijalne zaštite za imigrante (smeštaj i hrana) i jačanje VUM-a. U drugom odeljku, migracija se razmatra samo u smislu dijaspore. Dok redovne emigracije kosovskih građana i odliv mozgova nisu uključeni.

ANEKS

KOSOVSKI BILANS UNUTRAŠNJE MIGRACIJE PO OPŠTINAMA

Izvor: Kosovska agencija za statistiku

	2017	2018	2019
DEČANE	-44	-42	-44
ĐAKOVICA	-100	-96	-98
GLOGOVAC	-163	-163	-166
GNJILANE	-54	-83	-84
DRAGAŠ	-83	-82	-84
ISTOK	26	30	31
KAČANIK	-113	-109	-111
KLINA	-39	-33	-34
KOSOVO POLJE	633	729	742
KAMENICA	-157	-155	-157
MITROVICA	-94	-82	-83
SEVERNA MITROVICA	3	-2	-2
LEPOSAVIĆ	1	2	2
LIPLJAN	-34	-104	-106
NOVO BRDO	74	34	34
OBILIĆ	-9	-24	-24
ORAHOVAC	-98	-102	-104
PEĆ	-19	-31	-32
PODUJEVO	-673	-648	-660
PRIŠTINA	1074	1036	1054
PRIZREN	282	281	286
SRBICA	-330	-302	-308
ŠTIMLJE	-16	-4	-4
ŠTRPCE	-24	-16	-16
SUVA REKA	-68	-68	-69
UROŠEVAC	175	171	175
VITINA	-66	-71	-72
VUČITRN	-77	-66	-67
ZUBIN POTOK	-1	-1	-1
ZVEČAN	-3	-3	-3
MALIŠEVO	-92	-82	-84
JUNIK	13	9	10
MAMUŠA	0	0	0
ELEZOV HAN	-8	-6	-6
GRAČANICA	73	73	75
RANILUG	3	3	3
PARTEŠ	1	1	1
KLOKOT	7	6	6

Balkanska grupa za politička istraživanja je nezavisan istraživački centar sa sedištem u Priština, Kosovo. Mi pružamo blagovremene analize politika i preporuke za širok spektar pitanja državotvornosti; institucionalnu i demokratsku konsolidaciju; integraciju manjina i dobrosusedske odnose; evropske integracije i promene politika. Imamo decenije iskustva u izveštavanju i razvoju politika, strateškog razmišljanja i zagovaranja pri vladinim, međunarodnim i nevladinim organizacijama.

Naše rigorozno, detaljno, nepristrasno izveštavanje, uvek zasnovano na dubinskom terenskom radu, predstavlja srž našeg rada. Mi idemo dalje od međinstrim pozicija i težimo da napravimo promene kroz preporuke o politikama koje su kreativne, izvodljive, dobro izmerene i usmerene na budućnost kako bi pomogli u izradi snažnih, vibrantnih demokratija, prosperitetnih država i društava zasnovanih na vladavini prava na Zapadnom Balkanu.

Mi se bavimo zagovaranjem na visokom nivou, na domaćem, regionalnom i međunarodnom nivou, utičući na diskusije o politikama i opcijama u vezi sa unutrašnjim poslovima i evropskim politikama prema zapadnom Balkanu.

Balkanska grupa je razradila druge alate i platforme za postizanje ove promene:

Dijalog o politikama promoviše unutrašnji kosovski dijalog, koheziju i agendu za izradu reformi.

Forum za politiku (forum visokog nivoa istraživačkih centara za zagovaranje) posvećen je unapređenju dijaloga između civilnog društva i institucija.

Grupa za zagovaranje politika Kosovo-Srbija (forum za prekograničnu saradnju civilnog društva), koja ima za cilj komuniciranje, promovisanje i unapređenje dijaloga ka potpunoj normalizaciji između Kosova i Srbije i njihovih društava.

Žene u politici promoviše osnaživanje žena i devojaka; njihovu sigurnost i inkluziju; i zalaže se na jačanju uticaja kluba poslanica i dosegne širom Kosova

Platforma dijaloga promoviše proces dijaloga između Kosova i Srbije informisanjem šire javnosti i pokretanjem debate o sporazumima, prednostima i izazovima dijaloga.

Norwegian Embassy